ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

MSc στη ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η άνοδος της ακροδεξιάς στη σύγχρονη Ευρώπη και παράγοντες επιρροής της φασιστικής ψήφου.

Ραχιώτη Στεφανία-Αλέξια

Α.Μ. 4130022

Επιβλέπων καθηγητής: Κ.Ρουμανιάς

Αθήνα, Ιούνιος 2015

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Η άνοδος της ακροδεξιάς στη σύγχρονη Ευρώπη και παράγοντες επιρροής της φασιστικής ψήφου.

Σημαντικοί Όροι: εκλογές, ακροδεξιά, ψήφος, Ευρώπη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της εργασίας, είναι να αναλύσει σε πρώτη φαση την ακροδεξιά στην Ευρώπη και τις διαφορές μεταξύ των κομμάτων που την εκπροσωπούν και έπειτα μεσα από μια εμπειρική ανάλυση στατιστικών στοιχείων μεγάλου δείγματος (N=120000) του Ευρωβαρόμετρου και της Ευρωπαικής Στατιστικής Υπηρεσίας θα επιχειρήσουμε να εντοπίσουμε κοινά στοιχεία μεταξύ των ατόμων που εντάσσουν τον εαυτό τους πολιτικά στην άκρα δεξιά. Θα δείξουμε, μεσα επο ένα μεγάλο δειγμα ψηφοφόρων, εαν καποια δημογραφικά στοιχεία ενδέχεται να βρίσκονται σε συσχέτιση με τη πολιτική τοποθέτηση τους αλλά και αν τα οικονομικά μεγέθη των χωρών τους φαίνεται να επηρεάζουν την τάση αυτή και αν προβλέπεται να την επηρεάσουν στο μέλλον.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη 2

Κατάλογος Διαγραμμάτων 4

Κατάλογος Πινάκων 4

ΜΕΡΟΣ Α'

1. Εισαγωγή 6

2. Ακροδεξιά στην Ευρώπη 7-16

2.1 Προσεγγίσεις του φαινομένου 7-14

2.2. Ακροδεξιά σε Ανατολική και Δυτική Ευρώπη 15-16

ΜΕΡΟΣ Β'

1. Δεδομένα Έρευνας 18-19

2. Περιγραφική Στατιστική 19-28

3. Εμπειρικά Αποτελέσματα 28-37

4. Συμπεράσματα 38

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 39-41

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 42

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κατάλογος Διαγραμμάτων

2.1. Ακροδεξιά τοποθέτηση ανά χώρα 20

2.2. Συγκριτική απεικόνιση ποσοστών συμμετοχής των χωρών στην έρευνα και του μεριδίου τους στο σύνολο όσων τοποθετήθηκαν στην ακροδεξιά 24

2.3. Ποσοστό ακροδεξιάς ανά επάγγελμα 25

2.4. Το μερίδιο του κάθε επαγγέλματος στο ακροδεξιό δείγμα 26

2.5. Το μερίδιο του κάθε επαγγέλματος στην έρευνα 26

2.6. Ακροδεξιά τοποθέτηση ανά φύλο 27

2.7. Ακροδεξιά τοποθέτηση ανά ηλικία 27

Κατάλογος Πινάκων

2.1. Ποσοστά ακροδεξιάς τοποθέτησης ανά χώρα 23

2.2. Ακροδεξιά ψήφος ανά επάγγελμα 27

3.1. Αποτελέσματα παλινδρομήσεων 31

3.2. Παλινδρόμηση με σημαντικές προσωπικές αξίες 34

3.3. Αποτελέσματα step-wise παλινδρομήσεων 36

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αυξανόμενη άνοδος και επιρροή του δεξιού εξτρεμισμού στην Ευρώπη, έχει προκαλέσει αναμφίβολα προβληματισμό στον πολιτικό κόσμο και την ευρωπαϊκή κοινωνία, καθώς μετά τις τελευταίες εξελίξεις και την είσοδο ακροδεξιών κομμάτων στα εθνικά κοινοβούλια τίθενται ερωτήματα σχετικά με το εάν οι ακροδεξιές και ρατσιστικές προκαταλήψεις ήταν ανέκαθεν εδραιωμένες και διαδεδομένες στην Ευρώπη ή εάν είναι αποτέλεσμα αντίδρασης στο πολιτικό σύστημα που μετά τις καταστρεπτικές συνέπειες της χρηματοπιστωτικής κρίσης φάνηκε να χάνει τη νομιμοποίηση του.

Το Μάιο και Ιούνιο του 2012 το γαλλικό Front National υπό την ηγεσία της Marine Le Pen, απέσπασε το 18% και το 14% των ψήφων στις προεδρικές και κοινοβουλευτικές εκλογές αντίστοιχα, ενώ σε πολλές δυτικοευρωπαϊκές χώρες, τα ακροδεξιά κόμματα συχνά λαμβάνουν πάνω από το 10% των ψήφων στις εθνικές ή Ευρωπαϊκές εκλογές. Φυσικά, το φαινόμενο δεν αγγίζει μόνο τη δυτική Ευρώπη. Αντίθετα στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη τα τελευταία χρόνια ο δεξιός εξτρεμισμός βρίσκει τη μεγαλύτερη απήχηση. Επι παραδείγματι, αξίζει να σημειωθεί για την Ουγγαρία ότι κυβερνάται αυτή τη στιγμή από τους Ούγγρους δεξιούς λαϊκιστές του Fidesz μετά τη θριαμβευτική τους νίκη με 53% την ίδια χρονιά ενώ το μεγαλύτερο δεξιό εξτρεμιστικό κόμμα το Jobbik, πηρε το 17% των ψήφων στις εθνικές εκλογές του 2010. Πέρα από την εκλογική στήριξη ακροδεξιών κομμάτων, δημιουργεί επίσης προβληματισμό η υπερκομματική εκδήλωση ρατσιστικών και ξενοφοβικών αντιλήψεων.

Τρανταχτά παραδείγματα οι ορμώμενοι από πολιτικά κίνητρα φόνοι του Anders Breivik στη Νορβηγία, τον Ιούλιο του 2011, και οι φόνοι της Γερμανικής τρομοκρατικής ομάδας "Εθνικοσοσιαλιστική Παρανομία" (Nazionalsozialistischer Untergrund) που αποκαλύφθηκαν το Νοέμβριο του 2011.

Στην Ελλάδα το φιλοναζιστικό, ακροδεξιό κόμμα Λαϊκός Σύνδεσμος-Χρυσή Αυγή αποτελεί σημαντικό "παίκτη" των πολιτικών εξελίξεων από το 2009 και μετά όπου μετακινήθηκε από το περιθώριο στο επίκεντρο τους. Στις αυτοδιοικητικές εκλογές του 2010 κατάφερε να συγκεντρώσει το 5.29% των ψήφων στο Δήμο της Αθήνας δίνοντας στον επικεφαλής της μια θέση στο Δημοτικό Συμβούλιο της πρωτεύουσας. Έπειτα στις βουλευτικές εκλογές της 6ης Μαΐου 2012 όσο και στις επαναληπτικές εκλογές της 17ης Ιουνίου 2012, η Χρυσή Αυγή συγκέντρωσε το 7% των ψήφων, εδραιώνοντας τη παρουσία της στο πολιτικό σκηνικό. Στις τελευταίες εκλογές του 2015 η Χρυσή Αυγή απέδειξε ότι δεν ήταν σημείο των καιρών και διατήρησε τη Τρίτη θέση με ποσοστό περίπου 6%.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

2. Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΥΡΩΠΗ

2.1 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Έχουν διεξαχθεί κατά καιρούς πολλές μελέτες που επιδιώκουν να ερμηνεύσουν την απήχηση των ακροδεξιών αντιλήψεων στο εκλογικό σώμα. Οι διάφορες αναλύσεις σχετικά με το δεξιό εξτρεμισμό σε διαφορετικές χώρες έχουν δείξει ότι η άκρα δεξιά ελκύει εκείνους που βρίσκονται σε πιο δυσμενή θέση στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Κάποια παραδείγματα είναι το British National Party, το Progress party και το Danish people's party,τα οποία απευθύνονται σε ανθρώπους που νιώθουν φόβο για ενδεχόμενες απώλειες στους τομείς της εργασίας, εισοδήματος, εκπαίδευσης και κύρους εν γένει, δηλαδή άτομα μεσαίας και μικρομεσαίας τάξης.[1] Επομένως αυτή η προσφιλής στάση απέναντι σε ακροδεξιά κόμματα έχει συχνά ερμηνευτεί σαν τρόπος «διαφυγής» από έναν επερχόμενο κοινωνικό και οικονομικό κατακερματισμό.

Μια δεύτερη ερμηνεία για τη προσφυγή στην ακροδεξιά είναι ότι αυτή αποτελεί τη λεγόμενη «ψήφο διαμαρτυρίας» απέναντι στο πολιτικό κατεστημένο και τη δημοκρατία γενικότερα αλλά πιο συγκεκριμένα απέναντι στους πολιτικούς και τα κόμματα αντιπροσώπευσης. Τα ακροδεξιά κόμματα διατυμπανίζοντας τη κοινωνική αδικία και τη μάχη ενάντια στην ελίτ η οποία ενδιαφέρεται και προασπίζεται μόνο τα δικά της οικονομικά συμφέροντα προσπαθούν να προσελκύσουν ψηφοφόρους που επιθυμούν να δηλώσουν την αγανάκτησή τους απέναντι στο πολιτικό σύστημα.

Παρόλο που υπάρχουν πολλές διαφορετικές οπτικές γωνίες από τις οποίες μπορεί κάποιος να αναλύσει το φαινόμενο της σύγχρονης ακροδεξιάς, μπορούμε να καταλήξουμε σε τέσσερις βασικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιήθηκαν από αναλυτές για να επεξηγήσουν την άνοδο και τη φύση της. Έτσι υπάρχει η (1)ιστορική, (2)πολιτική, (3)δομική και (4) ιδεολογική/πολιτιστική προσέγγιση. Στην ιστορική η ακροδεξιά αναφέρεται ως αναβίωση της φασιστικής περιόδου, στη δομική αποτελεί παράγωγο φαινόμενο των μεταβιομηχανικών αλλαγών, στη πολιτική η ακροδεξιά ψήφος παρουσιάζεται ως κίνηση διαμαρτυρίας ενώ στην ιδεολογική προσέγγιση η ξενοφοβία αποτελεί τον κεντρικό άξονα συζήτησης.

Ιστορική προσέγγιση

Η συγκεκριμένη προσέγγιση συσχετίζει ουσιαστικά τη σύγχρονη ακροδεξιά με το φασισμό υπογραμμίζοντας την ιστορική συνέχεια αυτής της πολιτικής σκέψης και συμπεριφοράς και θέτοντας το ερώτημα αν ο σύγχρονος δεξιός εξτρεμισμός είναι μια νέα εκδοχή των κινημάτων του

[1] Langenbacher,Schellenberg, 2011"Is Europe on the "right"path?", Friedrich Ebert Stiftung

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

1930. Γενικότερα, σας ιστορικό φαινόμενο ο φασισμός προέκυψε μετά το τέλος του Α' παγκοσμίου πολέμου μέσα σε ένα ευμετάβλητο περιβάλλον πληγωμένων εθνικιστικών αισθημάτων και ανόδου της κομμουνιστικής επιρροής. Ο φασισμός ήταν απόρροια μιας έντονης κοινωνικο-οικονομικής κρίσης που στις βιομηχανικές οικονομίες αποτέλεσε απάντηση στο οργανωμένο κίνημα της εργατικής τάξης. Αποτέλεσε μια νέα προσθήκη στο ήδη κρυσταλλωμένο κομματικό σύστημα και κατάφερε να δημιουργήσει ένα νέο «στυλ» πολιτικής συμπεριφοράς βασισμένο σε μια ακτιβιστική κομματική οργάνωση με ισχυρή ηγεσία, τρομοκρατία και φανατισμό πέρα από τα νόμιμα όρια[2] . Ουσιαστικά ήταν ένα έντονα αντικομουνιστικό καθεστώς τρομοκρατίας το όποιο απέρριπτε τη κοινοβουλευτική δημοκρατία και δεν επέτρεπε καμία πολιτική εναντίωση. Είχε μεγάλη επίδραση σε όλη την Ευρώπη αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, ωστόσο είναι πολύ δύσκολο ανάμεσα στη πληθώρα κομμάτων και κινημάτων να εντοπίσουμε το αντιπροσωπευτικότερο όλων. Μπορούμε να πούμε όμως ότι το Ιταλικό και Γερμανικό καθεστώς αποτελούν τα πιο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα φασιστικού καθεστώτος.

Κατά συνέπεια πολλοί ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι ο φασισμός παρόλο που ηττήθηκε με το Β' Παγκόσμιο πόλεμο, κατάφερε να διατηρήσει τη παρουσία του στις μεταπολεμικές κοινωνίες, είτε ως ιδεολογία είτε ως κοινωνικοπολιτική συμπεριφορά και για αυτό το λόγο θα πρέπει να αναλύεται πάντα σε συσχέτιση με τη παρούσα μορφή ακροδεξιάς. Ο Roger Griffin δίνει έναν αρκετά ενδιαφέρων ορισμό της ακροδεξιάς λέγοντας ότι αποτελεί «ένα γένος πολιτικής ιδεολογίας, του οποίου ο μυθικός πυρήνας στις διάφορες εκφάνσεις του αποτελεί μια αναγέννηση του λαϊκιστικού υπερ-εθνικισμού». Θεωρεί ότι το φαινόμενο της ακροδεξιάς δεν πέθανε με τον Μουσολίνι και τον Χίτλερ, αντίθετα έχουν παραμείνει κάποια ψήγματα «νοσταλγικού» και «μιμητικού» φασισμού μετά το 1945. Επιπλέον, νέες γενιές φασιστών έχουν εμφανιστεί σε κάθε δυτική χώρα ούτως ώστε να αντιμετωπίσουν τον καταναλωτισμό, τον πλουραλισμό και τον ηδονισμό είτε με το να μιμούνται ή να μετατρέπουν μορφές των μεσοπολεμικών μοντέλων είτε με το να πειραματίζονται με εντελώς νέες μορφές του οράματος της εθνικής αναγέννησης, κάποια από τα οποία οραματίζονται ένα παν-Ευρωπαϊκό η ακόμα και παγκόσμιο κίνημα ανασυγκρότησης.[3] Η επιρροή του φασιστικού φαινομένου είναι επίσης εμφανής αν παρατηρήσουμε ότι ο όρος «φασισμός» χρησιμοποιείται ακόμα ως προσδιορισμός αυταρχικών δικτατοριών ανά το κόσμο. Επιπλέον η σύγχρονη ακροδεξιά στρέφεται συχνά στο μεσοπολεμικό φασισμό αναζητώντας έμπνευση από φασιστικά σύμβολα ή σλόγκαν στοχεύοντας σε απογοητευμένους ψηφοφόρους που στρέφονται προς υπερ-συντηρητικές και επιθετικά πατριωτικές εναλλακτικές.

[2] See Noel O'Sullivan, 1983 Fascism, London:J.M.Dent 7 Sons
[3] Roger Griffin , 1991The nature of Fascism, Psychology Press

Συμπερασματικά όπως αναφέρεται και από τον Larsen «θα ήταν μη ρεαλιστικό να πιστεύουμε ότι ο φασισμός μπορεί να σβηστεί από την Ευρώπη χωρίς να αφήσει κάποια αρνητική κληρονομιά.»[4] Αλλά είναι επίσης υπερβολικό να υπερεκτιμούμε την επιρροή του φασισμού στη παρούσα εποχή, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε πλήρη παρανόηση του τωρινού φαινομένου και αυτό γιατί βασίζεται σε μια εντελώς διαφορετική κοινωνικοοικονομική, πολιτική και διεθνή συγκυρία.

Πολιτική Προσέγγιση

Η σύγχρονη ακροδεξιά λειτουργεί μέσα σε δημοκρατικές διαδικασίες και αναδεικνύεται μέσω των εκλογών. Είναι αξιοσημείωτο ότι ενώ πρόκειται για αντι-στυστημικές, αυταρχικές και αντι-δημοκρατικές δυνάμεις, επιλέγουν να λαμβάνουν μέρος σε εθνικές και ευρωπαϊκές εκλογές. Αναφέρθηκαν άνωθι οι εκλογικές επιτυχίες των ακροδεξιών σχηματισμών ανά την Ευρώπη, κάποιοι αποτελώντας μια καινούρια παρουσία στα κοινοβούλια τους και άλλοι όπως το MSI (Movimento Sociale Italiano) στην Ιταλία να διατηρούν μια διαχρονική παρουσία και ένα σημαντικό αριθμό μελών στο ενεργητικό τους.

Στις δεκαετίες του 1989 και του 1990 πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη στροφή σε ότι αφορά τη φύση των ακροδεξιών κομμάτων μετά από πολλές αλλαγές που επήλθαν στο διεθνές κοινωνικο-πολιτικό περιβάλλον. Τα ακροδεξιά κόμματα παρουσίασαν τους εαυτούς τους ως νέες δυνάμεις και αποστασιοποιήθηκαν από τις παρωχημένες πολιτικές της παραδοσιακής νέο-φασιστικής δεξιάς. Αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο το γαλλικό Front National αναδείχθηκε ως μια χαρακτηριστική έκφραση του Ευρωπαϊκού πολιτικού εξτρεμισμού με ένα καθαρά αντι-μεταναστευτικό πρόγραμμα και ισχυρή παρουσία στο κοινοβούλιο αλλά και το γαλλικό πολιτικό σύστημα εν γένει. Παρομοίως μια ελαφρά τροποποιημένη ακροδεξιά πολιτική εφαρμόστηκε από το Vlaams Bloc στο Βέλγιο, το αυστριακό Freedom Part, τα Progress Parties στη Νορβηγία και τη Δανία και τα ιταλικά Allianza Nazionale και Lega Nord.

Η εκλογική επιτυχία τέτοιων κομμάτων σε σύγχρονα δημοκρατικά περιβάλλοντα εξηγείται από τη πολιτική προσέγγιση ως μια μορφή *διαμαρτυρίας* ενάντια στο κλίμα διαφθοράς και σκανδάλων που κυριάρχησε στη δεκαετία του 1990 και φυσικά και στις μέρες μας. Επομένως η άνοδος και επιτυχία της ακροδεξιάς έρχεται να εκφράσει αυτή την αυξανόμενη δυσαρέσκεια, την αγωνία και το πεσιμισμό των ψηφοφόρων τους οποίους στοχεύει να «προσηλυτίσει». Όντως έρευνες δείχνουν ότι η εμπιστοσύνη των πολιτών σε πολιτικούς θεσμούς όπως η κυβέρνηση, η αστυνομία ή το δικαστικό σώμα έχει κατακερματιστεί. Έτσι τα ακροδεξιά κόμματα έρχονται να δώσουν τη λύση στην

[4] Larsen, "Overcoming the Past when Shaping the Future", p.1837

αντιμετώπιση του αποσαθρωμένου συστήματος υποσχόμενα ότι θα παλέψουν ενάντια στη διαφθορά και το πελατειακό σύστημα. Ταυτόχρονα ακροδεξιοί πολιτικοί όπως ο Jean-Marie Le Pen έχουν οραματιστεί ένα «κράτος αστυνόμευσης» όπου η ασφάλεια και η μάχη ενάντια στον πολιτικό αμοραλισμό αποτελούν κεντρική θεματική. Έτσι, τα ακροδεξιά κόμματα πολλές φορές αυτοχαρακτηρίζονται ως η «αληθινή φωνή του λαού» και οι πραγματικοί εκπρόσωποι του απλού πολίτη.

Κατά συνέπεια, υπονομεύοντας τη πολιτική γενικότερα, υποστηρίζοντας ότι δεν ακούγεται η φωνή του λαού από τον ελιτίστικο κοινοβουλευτισμό, οι ακροδεξιοί τροφοδοτούν αντι-δημοκρατικά και αντι-κοινοβουλευτικά αισθήματα. Χρησιμοποιούν δηλαδή την οργή και αγανάκτηση των ψηφοφόρων προς ίδιον όφελος κάτι το οποίο σε πολλές χώρες είναι απόρροια της λεγόμενης κρίσης αντιπροσώπευσης.[5] Τέλος υπέρ των ακροδεξιών κομμάτων λειτουργεί και η ευμετάβλητη συμπεριφορά του εκλογικού σώματος, το οποίο είναι πιο ευέλικτο σε ότι αφορά την ψήφο του μιας και δεν είναι πια προσκολλημένο σε ιδέες όπως ο κομμουνισμός και ο καπιταλισμός καθώς επίσης η παραδοσιακή κομματική ψήφος έχει μειωθεί εξίσου.

Ιδεολογική Προσέγγιση

Είναι προφανές ότι ενώ η ακροδεξιά ιδεολογία είναι αρκετά χαρακτηριστική και μπορεί να διαχωριστεί από τις άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές ιδεολογίες, δεν υπάρχει συγκεκριμένη συμφωνία μεταξύ τους στο τι ακριβώς τις συνιστά λόγω της μεγάλης ετερογένειας τους. Υπάρχει διαφωνία ανάμεσα στους αναλυτές για το αν αποτελεί μια αναγέννηση του φασιστικού δόγματος ή μια απλή απάντηση στο φαινόμενο της μετανάστευσης.

Βασισμένοι και στα προλεχθέντα μπορούμε να πούμε ότι η τωρινή ακροδεξιά αν και σίγουρα είναι επηρεασμένη, σίγουρα ελλείπεται της αυστηρότητας αλλά και σαφήνειας της φασιστικής ιδεολογίας. Όλα τα ευρωπαϊκά ακροδεξιά κόμματα έχουν ως κοινή βάση τις ιδέες του υπερεθνικισμού, της ξενοφοβίας, του αντι-κομμουνισμού και του μίσους ενάντια στους μετανάστες. Αλλά έχοντας δημιουργηθεί μέσα σε δημοκρατικές συνθήκες, έχουν αποδεχτεί τους κανόνες του φιλελεύθερου συστήματος.

Το μεγαλύτερο μίσος στρέφεται ενάντια των μεταναστών και προσφύγων οι οποίοι θεωρούνται υπεύθυνοι για την ανεργία και την εγκληματικότητα στις κοινωνίες τους. Όμως ο ρατσισμός μπορεί

[5] Frank Decker, 2006,Die populistische Herausforderung. Theoretische und ländervergleichende Perspektiven, Populismus , pp 9-32

να στραφεί και ενάντια στους ομοφυλόφιλους, τις γυναίκες ή κάποιες θρησκευτικές ομάδες. Σε ότι αφορά τους μετανάστες στηρίζεται από την ακροδεξιά ότι απειλούν το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα, τις οικογενειακές αρχές και φυσικά ότι αποτελούν αιτία της οικονομικής ανασφάλειας. Είναι σημαντικό να γίνει ένας διαχωρισμός στο ρατσισμό που επικρατούσε στα παλαιότερα χρόνια και υποστήριζε μια εθνοτικά καθαρή κοινωνία και το σύγχρονο ρατσισμό που επιθυμεί την επιστροφή των μη- Ευρωπαίων ξένων στις χώρες προέλευσής τους.[6] Δεν θα ήταν ορθό όμως να υποστηρίξουμε ότι η ιδεολογία των σύγχρονων ακροδεξιών κομμάτων βασίζεται μόνο στο ρατσισμό καθώς έτσι θα ήταν καταδικασμένα σε αποτυχία. Αντίθετα στοχεύει να συμπεριλάβει πολλές σύγχρονες ανησυχίες των πολιτών με το να κηρύττει για παράδειγμα το μίσος και την αποστροφή ενάντια στη πολιτική τάξη. Από οικονομικής σκοπιάς , η πλειονότητα των δυτικών Ευρωπαϊκών ακροδεξιών κομμάτων υποστηρίζει την ελεύθερη αγορά και το καπιταλιστικό σύστημα ταυτόχρονα όμως στρέφεται ενάντια στις διεθνείς τράπεζες, τις συναλλαγές συναλλάγματος και τους οικονομικούς διεθνείς οργανισμούς. Σε ότι αφορά την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, άλλα κόμματα στρέφονται εξ ολοκλήρου ενάντια στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ άλλα απλώς εναντιώνονται στην ανατολική διεύρυνση της ΕΕ. Τέλος έχουν σχηματισμένες απόψεις για καθημερινά θέματα που απασχολούν τους πολίτες σχετικά με τη μείωση της φορολογίας, τη θανατική ποινή, την οικολογία, τα ναρκωτικά κλπ. Επιπλέον υποστηρίζοντας το παραδοσιακό τρόπο ηθικής σκέψης επιθυμούν τη διατήρηση των οικογενειακών δομών και αρχών, το κατώτερο ρόλο των γυναικών ενώ καταδικάζουν την άμβλωση και την ομοφυλοφιλία. Παρόλα αυτά ακόμα και σε αυτές τις ιδέες υπάρχουν διαφοροποιήσεις πχ. το αυστριακό Freedom Party υποστηρίζει την ισότιμη θέση των γυναικών αλλά και το δικαίωμα στην έκτρωση.

Κοινωνικο-οικονομική προσέγγιση

Η τελευταία προσέγγιση που προσπαθεί να εξηγήσει τη στροφή προς την ακροδεξιά λύση είναι η κοινωνικο-οικονομική. Είναι γενική παραδοχή ότι σε περιόδους δύσκολων οικονομικών συγκυριών όπως οικονομικής ύφεσης ή αύξησης των ανισοτήτων οι ψηφοφόροι στρέφονται αγανακτισμένοι σε πιο ακραίες λύσεις. Η ανεργία, ο πληθωρισμός και η αύξηση των φόρων έχουν συσχετιστεί με την ακροδεξιά ψήφο όμως δεν φαίνεται να υπάρχει παντού η ίδια συσχέτιση. Αντίθετα και σε ευημερούσες οικονομίες έχει παρατηρηθεί αύξηση των ποσοστών της ακροδεξιάς όπως πχ στην Αυστρία και την Ελβετία ενώ σε άλλες με αδύναμες οικονομίες όπως η Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία προ τετραετίας η ακροδεξιά δεν είχε ιδιαίτερη ανταπόκριση.

[6] Jim Mac Laughlin, 1998. "Racism, ethnicity and multiculturalism in contemporary Europe: A review essay" in Political Georgraphy, Vol 17 No 8, pp 1013-1024

Είναι λογικό να αναμένει κανείς ότι η οικονομική ύφεση, η ανεργία και η προσωπική ανασφάλεια μπορεί να οδηγήσουν στην υποστήριξη πιο εξτρεμιστικών δυνάμεων καθώς κάτι τέτοιο συνέβη και στη μεσο-πολεμική περίοδο αν και φυσικά οι συνθήκες ήταν πολύ διαφορετικές από τις παρούσες. Οι αναλυτές που χρησιμοποιούν αυτή τη προσέγγιση προσπαθούν να εμβαθύνουν υποστηρίζοντας ότι το πέρασμα στη μετα-βιομηχανική περίοδο, το οποίο επέφερε τεράστιες αλλαγές στο διεθνές εμπόριο, στην εξέλιξη της τεχνολογίας, στον εργασιακό τομέα και κατέληξε στην εξάντληση του κράτους πρόνοιας, είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια ομάδα ανειδίκευτων και ανέργων πολιτών οι οποίοι εύκολα στρέφονται στην ακροδεξιά εναλλακτική. Μάλιστα αυτές οι μεταβλητές του χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης, ανειδίκευτης εργασίας ή και ανεργίας έχουν τεθεί στο επεξηγηματικό επίκεντρο του μέσου ακροδεξιού ψηφοφόρου.

Συμπερασματικά έχει υποστηριχτεί ότι δεν είναι η ίδια η ανεργία που οδηγεί τους ψηφοφόρους στον εξτρεμισμό αλλά ο φόβος και η ανασφάλεια ,που σχετίζονται όπως ήταν αναμενόμενο με την μετανάστευση και τη πολυπολιτισμικότητα στην Ευρώπη. Όμως ενώ αδιαμφισβήτητα υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στους κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες και την ακροδεξιά ψήφο, μόνο αυτή η εξήγηση δεν είναι αρκετή και θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν και άλλες παράμετροι που μπορούν να επηρεάσουν εξίσου.

Μια άλλη ερμηνεία στο ίδιο πλαίσιο έχει να κάνει με αυτό που αποκαλείται «κρίση ταυτότητας». Σε καιρούς μειζόνων κοινωνικών ανακατατάξεων, ευκαιριών εργασίας και αύξησης της παγκόσμιας πληροφόρησης η αναζήτηση προσωπικής ταυτότητας απασχολεί τους πάντες. Πολλοί αισθάνονται καταβεβλημένοι από όλες αυτές της αλλαγές και τις απορρίπτουν και είναι ακριβώς αυτό που έρχεται να εκμεταλλευτεί η άκρα δεξιά. Επικεντρώνεται στην έννοια του "έθνους" και του "λαού" δαιμονοποιώντας και περιθωριοποιώντας οτιδήποτε "ξένο". Έχοντας ως στόχο μια εθνικά ομογενή κοινωνία υπόσχονται να επιλύσουν κοινωνικά αλλά και ατομικά προβλήματα αποκλείοντας τους "ενόχους"- διαφορετικούς, και εξασφαλίζοντας την επιβίωση του έθνους. Το ποιοι θα στοχοποιηθούν ως οι "άλλοι" διαφέρει επίσης από χώρα σε χώρα όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω. Επι παραδείγματι, στη Δυτική Ευρώπη, η Ισλαμική κουλτούρα αποτελεί το στόχο, ενώ το μίσος ενδέχεται να στρέφεται και απέναντι σε μειονότητες όπως οι Ρομά, οι εβραίοι αλλά και οι ομοφυλόφιλοι. Κατά συνέπεια, αυτή η ανάγκη για διάσωση της "ταυτότητας" αποτελεί άλλον ένα λόγο αύξησης του εθνικισμού και του μίσους ενάντια στο διαφορετικό.

Δε θα πρέπει να παραλείψουμε τη σημασία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, του Ιντερνέτ αλλά και της οργάνωσης σε τοπικό επίπεδο, παράγοντες που αν όχι ενισχύουν τα ακροδεξιά κόμματα αυτά καθ'αυτά , σίγουρα αυξάνουν την εξοικείωση του κόσμου με την άκρα δεξιά. Σχετικά με το ρόλο

των media , οι απόψεις διίστανται για το αν η προβολή της δράσης των ακροδεξιών κομμάτων και των εκπροσώπων τους ενισχύει τη στήριξη σε αυτά ή όχι. Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα το ζήτημα της προβολής της Χρυσής Αυγής από τα τηλεοπτικά κανάλια είχε διχάσει καθώς τα μέσα απέφευγαν να προβάλλουν το συγκεκριμένο κόμμα, κάτι που όπως φάνηκε όμως δε λειτούργησε επι ζημία της Χρυσής Αυγής, τουναντίον. Είναι αδιαμφισβήτητη η επιρροή που μπορεί να έχουν τα media στην εκλογική επιτυχία που μπορεί να αποσπάσουν ακροδεξιά κόμματα καθώς οι εκπρόσωποί τους στη πλειοψηφία τους μπορούν να διαχειριστούν άψογα τη δραματικότητα της τηλεόρασης προς όφελός τους.

Το ίντερνετ και η παγκοσμιοποίηση της πληροφόρησης διευκολύνουν εξίσου τη πρόσβαση στην ακροδεξιά υποκουλτούρα μέσω της διασυνοριακής μετάδοσης εξτρεμιστικής μουσικής για παράδειγμα αλλά και μέσω διάδοσης συναυλιών και συγκεντρώσεων που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα και συγκεντρώνουν ακροδεξιούς υποστηρικτές από διάφορες χώρες. Φυσικά, σημαντικό ρόλο παίζουν ιστοσελίδες και φόρουμ που δίνουν τροφή για πολιτικές συζητήσεις αλλά και προπαγάνδα.

Παρόλα αυτά η δικτύωση δεν έγκειται μόνο σε επίπεδο υποκουλτούρας αλλά και σε επίπεδο «συμμαχιών» ανάμεσα στις ακροδεξιές οργανώσεις που ενστερνίζονται τις ίδιες απόψεις και στρέφονται εναντίον του ίδιου εχθρού. Για παράδειγμα, στη Δυτική Ευρώπη οργανώνονται προτζεκτ ενάντια στο Ισλάμ μέσω της «Συμμαχίας ενάντια στον εξισλαμισμό» στην οποία συμμετέχουν η Αυστρία ,το Βέλγιο, η Δανία, η Γερμανία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Γαλλία, η Ολλανδία και η Αγγλία. Ενώνοντας έτσι τις δυνάμεις τους στοχεύουν στην αύξηση της επιρροής τους στο Ευρωκοινοβούλιο και όχι μόνο. Όντως, πολλά ακροδεξιά κόμματα το έχουν καταφέρει μέχρι στιγμής όπως το γαλλικό Front National, το British National Party, το ουγγρικό Jobbik και η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα.

Τέλος σημαίνουσας σημασίας είναι και η δράση των ακροδεξιών κομμάτων σε τοπικό επίπεδο με εκδηλώσεις και περιστατικά βίας να λαμβάνουν χώρα. Στη Γερμανία για παράδειγμα, η τοπική δράση των ακροδεξιών οργανώσεων είναι αξιοσημείωτη. Έχουν αναπτύξει «αδελφότητες» και «συμμαχίες δράσης», χαλαρούς συλλόγους ακροδεξιών εξτρεμιστών που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο ενώ ταυτόχρονα αυτόνομοι εθνικιστές, νέοι ντυμένοι στα μαύρα στρέφονται βίαια ενάντια στη κοινωνία. Στην Ανατολική Ευρώπη το φαινόμενο παίρνει μορφή παραστρατιωτικών οργανώσεων (υιοθετώντας ένα μοντέλο κόμματος που έχει αποκαλεστεί από τον Duverger (1963:36κε) ως «κομμα-πολιτοφυλακή» ή «κόμμα-μιλίτσια» όπως η Hungarian Guard/ "Militia" που δημιουργήθηκε από το Jobbik ως όργανο μάχης (διωγμού ακόμα και θανάτου) ενάντια στους Ρομά. Αντίστοιχα η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί ως κόμμα-μιλίτσια με

παραστρατιωτική δομή, με αυστηρή πειθαρχία και ιεραρχία που λειτουργεί σαν ιδιωτικός στρατός (Γεωργιάδου 2014). Η ύπαρξη αυτών των παραστρατιωτικών οργανώσεων καταδεικνύει την πολύ πιο εύκολη αποδοχή της βίας από την ακροδεξιά της Ανατολικής Ευρώπης.

Μια άλλη έκφανση της δράσης σε τοπικό επίπεδο είναι φυσικά οι δημοτικές/περιφερειακές εκλογές, οι οποίες αποτελούν σημείο εκκίνησης των ακροδεξιών κομμάτων. Εκμεταλλευόμενα μια βάση τοπικών κινήσεων (grassroots) και τοπικών οχυρών (strongholds) δημιουργούν τις βάσεις για την εξάπλωση σε όλη την επικράτεια. Στην περίπτωση της Χρυσής Αυγής ,τα βασικότερα οχυρά που είχαν δημιουργηθεί ήταν της Αθήνας αλλά και της Β περιφέρειας Πειραιά (Νίκαια, Πέραμα, Κερατσίνι) στα οποία αναγνωριζόταν ως ο πλέον αρμόδιος φορέας για πολιτικά ζητήματα και απόκτησε έτσι προβολή σε όλη την επικράτεια. Με αυτό τον τρόπο ξεκινώντας από πάσχουσες περιοχές όπου το έδαφος ηταν πρόσφορο κατάφερε να αποκτήσει δημοφιλία σε όλη την Ελλάδα και να καταφέρει να στείλει εκπροσώπους της για πρώτη φορά στη Βουλή μετά τις εκλογές του 2012. Πιο συγκεκριμένα στις αυτοδιοικητικές εκλογές του Νοεμβρίου 2010, η Χρυσή Αυγή αντί να διασπείρει σε οληη χώρα μέλη και οργανωτικές δυνάμεις της, επικεντρώθηκε κυρίως στην Αθήνα, την οποία μετέτρεψε σε «κάστρο» της, κυρίως στο 4^{ο} και 6^{ο} διαμέρισμα, στα οποία διέμενε ο μεγαλύτερος αριθμός μεταναστών. Μέσω της παρουσίας της σε αυτές τις περιοχές αλλά και επιθετικές δράσεις ενάντια στους μετανάστες πέτυχε την αύξηση της επιρροής της κάτι που στη βιβλιογραφία αναφέρεται ως «δημιουργία δομών πολιτικής ευκαιρίας μέσω συνθηκών εσωτερικής προσφοράς»[7]

Γίνεται αντιληπτό ότι όλες οι προσεγγίσεις και τα βασικά σημεία τους θα πρέπει να λειτουργούν σωρευτικά και όχι μεμονωμένα στην επιστημονική ανάλυση, ούτως ώστε να εξαχθούν αξιόπιστα συμπεράσματα σχετικά με το τι κινητροδοτεί τους πολίτες να στρέφονται προς ακροδεξιές λύσεις. Στη συνέχεια παρατίθεται μια συνοπτική συγκριτική ανάλυση ανάμεσα στην ακροδεξιά στην Ανατολική και Δυτική Ευρώπη.

[7] Mudde C, 2007,Populist Radical Parties in Europe, Cambridge University Press

2.2. ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΣΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Είναι γεγονός ότι η ακροδεξιά διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα με βάση την ιστορία, την οικονομική ανάπτυξη, την εθνοτική σύνθεση, το πολιτικό σύστημα και την αντίληψη της κάθε χώρας για το τι συνιστά τον εξωτερικό «εχθρό». Παρατηρούμε σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις αλλά και τη δράση ακροδεξιών κινημάτων ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες, ωστόσο μπορούμε να κάνουμε ένα διαχωρισμό ανάμεσα στο δυτικό και το ανατολικό μοντέλο ακροδεξιάς. Πράγματι εντοπίζονται σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε Ανατολική και Δυτική Ευρώπη λόγω της διαφορετικής ιστορικής πορείας που ακολουθήθηκε στις δυο αυτές περιοχές στον ιδεολογικό, πολιτικό και κοινωνικο-οικονομικό τομέα.

Κατ'αρχάς σε ότι αφορά το ιστορικό παρελθόν Δυτική και Ανατολική Ευρώπη βίωσαν εξίσου το φασισμό κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου με την άνοδο ισχυρών φασιστικών ή φασιστοειδών καθεστώτων, κομμάτων και κινημάτων. Παρόλα αυτά υπάρχει μια ειδοποιός διαφορά σε ότι αφορά την κληρονομιά που άφησε αυτή η περίοδος. Στη Δυτική Ευρώπη υπάρχει θα λέγαμε συμβολική σύνδεση με τη σύγχρονη ακροδεξιά , ενώ στην Ανατολική Ευρώπη γίνονται πιο σαφείς αναφορές στη περίοδο του μεσοπολέμου εξαιτίας της μετα-κομμουνιστικής επανεμφάνισης κινημάτων και κομμάτων τα οποία είχαν κατασταλεί κατά τη διάρκεια της κομμουνιστικής περιόδου. Σε γενικές γραμμές η δυτική ακροδεξιά έχει επηρεαστεί από τη δημοκρατική πορεία που ακολουθήθηκε μεταπολεμικά και επηρέασε σαφώς τους στόχους, την οργάνωση και τη δράση της ενώ αντίθετα στην Ανατολική Ευρώπη ο κομμουνιστικός ολοκληρωτισμός άφησε τις χώρες με μια απολυταρχική ανάμνηση και καθόλου εμπειρία δημοκρατίας.[8]

Κατ' επέκταση μπορούν να εντοπιστούν και διαφορές στη πολιτική έκφανση των δυο μοντέλων ακροδεξιάς. Όπως έχει αναφερθεί η ακροδεξιά ψήφος μπορεί να χαρακτηριστεί σε κάποιες περιπτώσεις ως ψήφος διαμαρτυρίας. Λόγω του πιο δημοκρατικού παρελθόντος της Δυτικής Ευρώπης (πχ. (Δανία, Ολλανδία, Σουηδία, Νορβηγία), η ακροδεξιά στρέφεται ενάντια στους πολιτικούς και τη δράση τους και όχι ενάντια σε δημοκρατικές αρχές αυτές καθαυτές, κάτι που συμβαίνει στον ανατολικό εξτρεμισμό (πχ. Πολωνία, Ουγγαρία). Μάλιστα οι ακροδεξιοί εκπρόσωποι των δυτικών κρατών ασπάζονται τη δημοκρατική παράδοση των χωρών τους και υποστηρίζουν ότι είναι οι πραγματικοί εκπρόσωποι αυτής. Επιπλέον, στη Δυτική Ευρώπη τα ακροδεξιά κόμματα έχουν υποβληθεί σε μεγάλες αλλαγές στα ιδεώδη και τις συμπεριφορές τους (στη δεκαετία του 80), σε αντίθεση με την ανατολική όπου η ακροδεξιά αποτελεί ένα καινούριο πολιτικό στοιχείο της μετακομουνιστικής περιόδου. Τέλος στη Δυτική Ευρώπη η άκρα δεξιά

[8] Othon Athanasakis, 2000, Extreme Right in Europe: A Comparative Study of Recent Trends, LSE

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

βρίσκεται εγγύτερα πολιτικά στη παραδοσιακή δεξιά ενώ στην Ανατολή ενδεχομένως να έχει κοινά στοιχεία με τον ορθόδοξο κομμουνισμό.

Επιπρόσθετα Δυτική και ανατολική Ευρώπη ακολούθησαν διαφορετική πορεία και στο κοινωνικό-οικονομικό τομέα. Για παράδειγμα σε ότι αφορά το καπιταλιστικό σύστημα, στη δυτική Ευρώπη το πέρασμα ήταν πιο ομαλό και σταδιακό απ'ότι στην ανατολική που ήρθε αντιμέτωπη με αυτή τη νέα πραγματικότητα ξαφνικά εισάγοντας το μετα-βιομηχανικό καπιταλισμό από τη Δύση. Επίσης, υπάρχει διαφορά και στο θέμα της πολυπολιτισμικής αντιμετώπισης καθώς στη Δύση η μετανάστευση είναι συνδεδεμένη με την εισροή κυμάτων μεταναστών από χώρες του Τρίτου Κόσμου αλλά και από την Ανατολική Ευρώπη μετά τη πτώση του κομμουνισμού, ενώ στην Ανατολική η πολυπολιτιστμικότητα είναι συνδεδεμένη με μακροχρόνιες εθνοτικές διεργασίες. Οι αρνητικές συνέπειες του καπιταλισμού και της πολυπολιτισμικότητας (ύφεση, ανεργία, προσωπική ανασφάλεια) λειτουργούν καταλυτικά για τη δημιουργία δυσφορίας και στα δύο μέρη της Ευρώπης. Αλλά θεωρείται ότι συσχέτιση με την άνοδο της ακροδεξιάς μπορεί να υπάρξει μόνο στην Ανατολική Ευρώπη όπου είναι υπο μετάβαση και άρα η ανεργία ή η ύφεση μπορούν πιο εύκολα να συσχετιστούν με αυτή τη πολιτική επιλογή.

Τέλος παρατηρούνται και ιδεολογικές διαφοροποιήσεις στις δυο ομάδες ακροδεξιών κομμάτων. Σίγουρα μιλώντας για άκρα δεξιά θεματικές όπως φανατισμός, ρατσισμός και μισαλλοδοξία είναι πάντα παρούσες όμως σίγουρα δεν υφίσταται ομοιότητα με τη ρητορική της μεσοπολεμικής περιόδου που ήταν πιο αυστηρή και συγκεκριμένη. Η σημερινή ακροδεξιά ρητορική περιλαμβάνει πολλά θέματα που υπηρετούν την οπορτουνιστική και λαϊκίστικη φύση της.[9] Έτσι ενώ στη Δυτική Ευρώπη η ακροδεξιά τροφοδοτεί τη ξενοφοβία και το ρατσισμό και επικρατεί στους κόλπους της μια πολεμική ενάντια στη μετανάστευση και τη πολυπολιτισμικότητα, στην Ανατολική Ευρώπη κυριαρχεί μια ιδιάζουσα εθνοτική μισαλλοδοξία. Η ακροδεξιά τάση στηρίζεται στον εθνικισμό και τη προστασία της εθνοτικής ακεραιότητας ενώ παράλληλα στρέφεται ενάντια στις διεθνείς παρεμβάσεις στο εσωτερικό της χώρας. Εν κατακλείδι, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η σύγχρονη ακροδεξιά στερείται σταθερού ιδεολογικού πλαισίου και αντίθετα αποτελεί ένα συνονθύλευμα ευμετάβλητων και οπορτουνιστικών ιδεών που μπορεί κατά καιρούς να βρίσκουν αντίκρισμα σε μια μερίδα ψηφοφόρων.

[9]Othon Athanasakis, 2000 Extreme Right in Europe: A Comparative Study of Recent Trends, LSE

ΜΕΡΟΣ Β

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

1. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα διεξήχθη με στοιχεία από 33 Ευρωπαϊκές Χώρες για τις χρονιές 2008 έως 2011(total N= 120,951). Για όλες αυτές τις χώρες χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα που ενώθηκαν από 4 ευρωβαρόμετρα: Eurobarometer 69.2 National and European Identity, European Elections, European Values and Climate Change (March - May 2008), Eurobarometer 71.1 European Parliament and Elections, Economic Crisis, Climate Change, and Chemical Products (January - February 2009) , Eurobarometer 74.2 Europe 2020, Financial and Economic Crisis, and Information on European Political Matters (November-December 2010), Eurobarometer 75.3 Europe 2020, Financial and Economic Crisis, European Union Budget, and the Common Agricultural Policy (May 2011). Επιπλέον σε αυτά ενώσαμε panel data με στοιχεία για το πληθωρισμό, την ανεργία και τη μετανάστευση σε αυτές τις χώρες τα οποία συλλέχθησαν από τις μετρήσεις της EUROSTAT.
Τέλος χρησιμοποιήθηκαν και δεικτες πολιτικής σταθερότητας από το προτζεκτ POLITY IV που αφορούν το βαθμό δημοκρατικότητας των πολιτικών διαδικασιών κάθε χώρας.

Το Ευρωβαρόμετρο είναι ένας διεθνής οργανισμός ερευνών, ο οποίος συλλέγει συγκρίσιμα στοιχεία από διάφορες χώρες σχετικά με τις κοινωνικές τάσεις και την εκλογική συμπεριφορά. Τα στοιχεία έχουν συγκεντρωθεί στις περισσότερες χώρες χρησιμοποιώντας συνεντεύξεις πρόσωπο με πρόσωπο με ανθρώπους ηλικίας 18 ετών και άνω. Το πλεονέκτημα του Ευρωβαρόμετρου για διακρατική έρευνα είναι ότι οι ενότητες αναπτύσσονται χρησιμοποιώντας πλήρως συγκρίσιμη διατύπωση ερωτήσεων, κατηγορίες απαντήσεων και αλληλουχία σε όλες τις χώρες. Οι μεταβλητές που επιλέχθηκαν από αυτά τα ευρωβαρόμετρα ήταν φυσικά η πολιτική τοποθέτηση, δημογραφικοί παράγοντες-όπως ηλικία, φύλο, επάγγελμα, οικογενειακή κατάσταση κ.α.- , ερωτήσεις σχετικά με την εμπιστοσύνη στους θεσμούς, και η επιλογή από τους ερωτηθέντες των σημαντικότερων ζητημάτων σε κρατικό και προσωπικό επίπεδο αντίστοιχα- όπως εγκληματικότητα, φορολογία, ανεργία κ.α.

Στα δεδομένα προστέθηκαν και δείκτες πολιτικής σταθερότητας όπως η *θεσμοθετημένη δημοκρατία* η οποία προϋποθέτει τρία απαραίτητα στοιχεία: πρώτον ύπαρξη θεσμών και διαδικασιών επιλογής πολιτικών και εκπροσώπων, δεύτερον ύπαρξη θεσμοθετημένων περιορισμών στην άσκηση εξουσίας, και τρίτον εγγύηση πολιτικών ελευθεριών για όλους τους πολίτες στη καθημερινότητα τους και την πολιτική συμμετοχή. Εκτός από τη δημοκρατικότητα του πολιτεύματος, χρησιμοποιήθηκε η *ανθεκτικότητα του πολιτεύματος* η οποία υπολογίζεται με τον αριθμό των χρόνων που έχουν περάσει από τη τελευταία αλλαγή πολιτεύματος, *οι εκτελεστικοί περιορισμοί* (κανόνες λήψης αποφάσεων)

που αποτελούν μια μεταβλητή που ουσιαστικά αναφέρεται στην έκταση θεσμοθετημένων περιορισμών στην εξουσία ως προς τη λήψη αποφάσεων των ηγετών, είτε πρόκειται για άτομα είτε για οργανισμούς. Τέτοιοι περιορισμοί μπορούν να επιβληθούν από τις εκάτστοτε «ομάδες λογοδοσίας» που στις Δυτικές Δημοκρατίες είναι συνήθως τα νομοθετικά όργανα. Η Τρίτη μεταβλητή του polity είναι ο *Κανονισμός Συμμετοχής*. Η συμμετοχή ρυθμίζεται στο βαθμό που υπάρχουν δεσμευτικοί κανόνες σχετικά με το πότε, το αν και το πώς εκφράζονται οι πολιτικές προτιμήσεις. Αυτό επιτυγχάνεται με το να επιτρέπεται σε σχετικά σταθερές και διαρκείς ομάδες να ανταγωνίζονται χωρίς βια για πολιτική επιρροή. Τέλος η *Ανταγωνιστικότητα Συμμετοχής* αναφέρεται στο βαθμό στον οποίο μπορούν να επιδιωχθούν εναλλακτικές προτιμήσεις για τη πολιτική και την ηγεσία στο πολιτικό στίβο.
Τέλος χρησιμοποιήθηκαν panel data με οικονομικά μεγέθη ανά χώρα σχετικά με την ανεργία, το πληθωρισμό και τη μετανάστευση ουτως ώστε να ελεγξουμε εάν και κατά πόσο μπορουν να και αυτά με τη σειρά τους να επηρεάσουν την ακροδεξιά ψήφο.

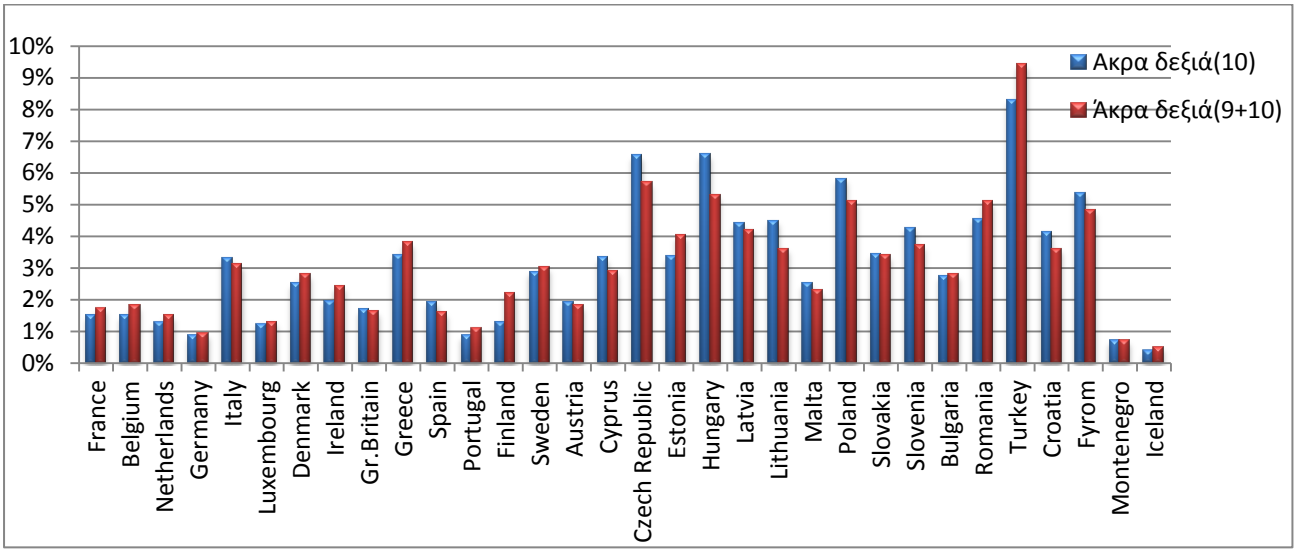
Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται δημογραφικά στοιχεία της έρευνας,δηλαδή προσπαθούμε να σκιαγραφήσουμε το προφίλ του ακροδεξιού ψηφοφόρου ενώ στο δεύτερο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων για το ποιες παράμετροι επηρεάζουν ή δύνανται να επηρεάσουν την ακροδεξιά ψήφο στο μέλλον.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Ακροδεξιά τοποθέτηση ανά χώρα

Από το δείγμα των ευρωβαρόμετρων που χρησιμοποιήθηκαν απομονώσαμε τα άτομα που τοποθετήθηκαν πολιτικά στην άκρα δεξιά (δηλαδή στην ερώτηση πολιτικής τοποθέτησης από τη κλίμακα 1-10 ξεκινώντας από την άκρα αριστερά μέχρι την άκρα δεξιά, επέλεξαν το 10). Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν 2 μεταβλητές, η μια περιλάμβανε εκεινους που ήταν ειτε στο 9 ή 10 και μια αποκλειστικά για εκεινους που επέλεξαν το 10. Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε τα ποσοστά της ακροδεξιάς ανα χώρα σε συγκριση με τα ποσοστά εκεινων που επελεξαν και τη πιο μετροπαθή επιλογή.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1:
ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΑΝΑ ΧΩΡΑ (%)

Τα πιο υψηλά ποσοστά παρατηρούνται σε χώρες της Κεντρικής Ανατολικής Ευρώπης, όπως η Ουγγαρία (6,58%), η Τσεχία (6,55%) , η Πολωνία (5,81%) ενώ εντυπωσιακό είναι το υψηλότατο ποσοστό της Τουρκίας (8,29%). Ελλάδα και Κύπρος κινούνται γύρω στο 3,4% ενώ αρκετά χαμηλό είναι το ποσοστό της Γερμανίας (0,86%). Το υψηλό ποσοστό ακροδεξιάς τάσης στην Ουγγαρία επαληθεύτηκε και από τα εκλογικά αποτελέσματα καθώς το 2010 το κόμμα Jobbik κατόρθωσε να αυξήσει κατακόρυφα τη δημοτικότητά του και με ποσοστό 16,67% στις βουλευτικές εκλογές, κατόρθωσε να γίνει η Τρίτη μεγαλύτερη δύναμη στην Ουγγρική Εθνοσυνέλευση. Αντίστοιχα στη Πολωνία οι ακροδεξιές ομάδες αυξάνουν την απήχησή τους και η προσέγγιση των ακροδεξιών εκπροσώπων είναι όμοια επιθετική και βίαιη όπως στην Ουγγρική περίπτωση. Όπως έχει εύστοχα σημειωθεί για την Πολωνία «Όταν η Αριστερά δεν προσπαθούσε να κερδίσει τις ψήφους των κοινωνικά αποκλεισμένων στην Πολωνία, το έπραττε η Άκρα Δεξιά».[10] Στην Πολωνία τα τελευταία χρόνια οργανώνονται πολύ συχνά συγκεντρώσεις μίσους ενάντια σε εβραίους, ομοφυλόφιλους, αριστερούς με τη βοήθεια χούλιγκανς αλλά και τη στήριξη δεξιών βουλευτών και προσώπων του δημοσίου βίου κάτι που υπογραμμίζει την ιδιαίτερα προβληματική σχέση ανάμεσα στην αντιδημοκρατική άκρα δεξιά και τμήματα της συντηρητικής κοινοβουλευτικής δεξιάς κάτι που ενδεχομένως να βοηθήσει την Άκρα δεξιά να ανακτήσει τη πολιτική της νομιμοποίηση.[11] Στη Ρουμανία οι ακροδεξιές οργανώσεις παρουσιάζουν χαμηλές εκλογικές επιδόσεις συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη. Παρ'όλα αυτά ο ακραίος εθνικισμός, ο ρεβανσισμός και η μισαλλοδοξία απέναντι σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες (όπως οι Ρομά, τα μέλη της ουγγρικής εθνοτικής κοινότητας και οι σεξουαλικές μειονότητες) παραμένουν έκδηλα εκτός της εκλογικής διαδικασίας,

[10] Naomi Klein, "Dlaszego wierzychie neoliberatom?, Gazetta Wyborcza, 29 Νοεμβρίου 2008
[11] Rafal Pankowski, 2014Marcin Kornak "Ριζοσπαστικός εθνικισμός στην Πολωνία:Από τη θεωρία στη πράξη"

λαμβάνοντας είτε θεσμικές είτε εξωθεσμικές μορφές, που παραμένουν ατιμώρητες και έτσι μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι υπάρχει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του δεξιού εξτρεμισμού και στη Ρουμανία όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη.[12] Σε ό,τι αφορά τη Τουρκία η παραστρατιωτική δράση των Γκρίζων Λύκων τα τελευταία χρόνια είναι γνωστή και έχει αποκτήσει τεράστια απήχηση στη τουρκική κοινωνία. Στις εκλογές του 2011 η επίσημη κομματική μορφή της ακροδεξιάς οργάνωσης «Εθνικιστικό Κίνημα» (Nationalist Movement Party) απέσπασε το 13.01% των ψήφων (5,585,513 ψήφοι) και κέρδισε 53 έδρες, παραμένοντας το τρίτο μεγαλύτερο κόμμα στη χώρα. Βασικές ιδεολογικές του θέσεις αποτελεί ο αντι-κομμουνισμός, ο ευρωσκεπτικισμός και ο νέο-φασισμός. Η ακροδεξιά έχει αυξήσει τη δημοφιλία της και στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα στις τελευταίες εκλογές (2015) παρόλο που το κόμμα της Χρυσής Αυγής έπεσε από το ποσοστό του 9,38% των ευρωεκλογών του 2014 και το 6,97 των εθνικών εκλογών του Ιουνίου του 2012, κατάφερε να συγκεντρώσει 6,28%, διατηρώντας την τρίτη θέση. Μετά τα γεγονότα της προφυλάκισης της ηγεσίας και των στελεχών της Χρυσής Αυγής , και σκεπτόμενοι ότι το ακροδεξιό κόμμα δεν συμμετείχε ιδιαίτερα στην προεκλογική εκστρατεία συμπεραίνουμε ότι αυτό το αποτέλεσμα είναι πάρα πολύ σημαντικό και δεικτικό του ότι ενδεχομένως υπάρχει ένα ποσοστό Ελλήνων ψηφοφόρων με γνήσια ακροδεξιές ιδέες, οι οποίοι εκφράζονται μέσα από το συγκεκριμένο κόμμα. Η Διοικητική Ιεραρχία και Οργάνωση, είναι βασισμένη σε στρατιωτική δομή, δομή έξι(6) βαθμίδων και στηρίζεται στην αρχή της πειθαρχίας κάθε κατωτέρου προς το ανώτερό του. Η μορφή της ηγεσίας, ακολουθεί την χιτλερική ‘Αρχή του Αρχηγού’ ονομαζόμενος και ‘Εθνικοσοσιαλιστής Αρχηγός’ και ‘Ανώτατος Ηγέτης της Χρυσής Αυγής’. Αποτελεί ένα πλήρως κλειστό αρχηγικό πολιτικό σύστημα, μην επιτρέποντας διάλογο, ελεύθερη σκέψη, έκφραση και την οποιαδήποτε πολιτική συνδιαλλαγή. Η Χρυσή Αυγή συνιστά ένα ιδιότυπο κόμμα, που φέρει γνωρίσματα πολιτοφυλακής και δρα ως ιδιωτικός παραστρατιωτικός οργανισμός (militia) ενώ υπερασπίζεται ανοιχτά τον εθνικοσοσιαλισμό, χρησιμοποιεί τα σύμβολά του[13], τις τελετουργικές αναπαραστάσεις του, τα μοτίβα του λόγου του (φυλετισμός, αντισημιτισμός) και τα μέσα δράσης του (πολιτική βία) (Βλ.Γεωργιάδου). Επιπλέον στη κορυφή της ιεραρχίας βρίσκεται ο “Αρχηγός” κατά τα πρότυπα του Fuehrer κάτι που στο νέο καταστατικό του κόμματος (Αύγουστος 2012) αντικαταστάθηκε από το «Γενικός Γραμματέας» κάτι που όμως δεν μειώνει την απόλυτη εξουσία του αρχηγού. Μεταξύ των ψηφοφόρων της Χ.Α. υπάρχει ένας αριθμητικά σημαντικός πυρήνας υποστηρικτών της, των οποίων

[12] Radu Cinpoes, 2014,Ο δεξιός εξτρεμισμός στη Ρουμανία

[13] Τα σύμβολα που χρησιμοποιούν είναι η ‘Σβάστικα’(κοσμεί την αίθουσα του Συνεδρίου), το ‘Αγκίστρι του Λύκου’, καθώς και το δαχτυλίδι που φέρει τον ‘Σιδηρούν Σταυρό’. Χρησιμοποιούν χαιρετισμό των Ναζί και Φασιστών και Μαύρο Μαίανδρο με λευκό περίγραμμα σε κόκκινο φόντο, που προσομοιάζει με την χιτλερική Σβάστικα.

η ψήφος συνοδεύεται όντως από συμφωνία με την ιδεολογία της οργάνωσης. Σε αυτούς θα πρέπει να προστεθεί και ένας αριθμός παραδοσιακών δεξιών ψηφοφόρων που στράφηκαν στη Χ.Α. επειδή απογοητεύτηκαν από τα αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής κρίσης, το πελατειακό σύστημα και την αναποτελεσματικότητα του κρατικού τομέα σε όλα τα επίπεδα.

Αντίστοιχα στη Κύπρο, όπου βρίσκεται εν μέσω προσπάθειας επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος αυξημένη είναι η απήχηση του ακροδεξιού κόμματος Εθνικό Λαϊκό Μέτωπο (ΕΛΑΜ), που αποτελεί παρακλάδι της Χρυσής Αυγής. Στις ευρωεκλογές του 2014 το ΕΛΑΜ έλαβε 6.957 ψήφους που αντιστοιχούν σε 2,69% του συνόλου των ψήφων, αυξάνοντας την υποστήριξή του τόσο σε ψηφοφόρους και στο συνολικό μερίδιο των ψήφων. Το μανιφέστο του κόμματος διακηρύσσει ότι το κόμμα προωθεί μια αυστηρή αντι-φεντεραλισική γραμμή σχετικά με το Κυπριακό, πολιτική αντι-μετανάστευσης μηδενικής ανοχής όσον αφορά την παράνομη μετανάστευση, μια αυστηρά ελληνοκεντρική δημόσια εκπαίδευση για την αντιμετώπιση της «δουλείας της παγκοσμιοποίησης" και μια ενεργειακή πολιτική που θα επωφεληθεί πλήρως της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης της Κύπρου.[14] Η ριζοσπαστική δεξιά στην ΠΓΔΜ φαίνεται και στο δείγμα μας (5,36%) και έχει όντως μεγάλη επιρροή. Περιλαμβάνει μορφές εθνικισμού, υπερ-εθνικισμού, θρησκευτικού φανατισμού και νεοναζισμού. Η γενική κατάσταση είναι επομένως πολύ ιδιαίτερη λόγω της εθνοτικής ποικιλομορφίας της χώρας και του ζητήματος της ονομασίας: Υπάρχουν δύο εθνοτικές μορφές εθνικισμού (και υπερ-εθνικισμού), ο μακεδονικός και ο αλβανικός και έχουν αμφότεροι μεγάλη απήχηση σε μεγάλη μερίδα ψηφοφόρων. Ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός είναι παρών μόνο στους κόλπους της μουσουλμανικής θρησκευτικής κοινότητας, ενώ αλληλένδετες ομάδες νεοναζί βρίσκονται μόνο στη μακεδονική εθνοτική κοινότητα. Μεγάλο ποσοστό ακροδεξιάς τοποθέτησης εντοπίζεται στους Τσέχους ερωτηθέντες με 6,55 να τοποθετείται στην άκρα δεξιά. Το Κόμμα των Εργατών της Κοινωνικής Δικαιοσύνης (DSSS) είναι το ισχυρότερο ακροδεξιό κόμμα στην Τσεχική Δημοκρατία με περίπου δύο τοις εκατό των ψήφων στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές. Αυτοχαρακτηρίζεται ως «υπερασπιστής των απλών ανθρώπων» ενάντια στη διεφθαρμένη πολιτική ελίτ, ειδικά τα κόμματα εξουσίας, και προσπαθεί να κάνει χρήση των κυβερνητικών σκανδάλων διαφθοράς για να δυσφημήσει το δημοκρατικό πολιτικό φάσμα στο σύνολο του. Παρά την κακή εμφάνιση της στις εκλογές, η ακροδεξιά στην Τσεχική Δημοκρατία έχει πετύχει ένα σεβαστό βαθμό επιρροής λόγω μεγάλης κάλυψης των δραστηριοτήτων της από τα ΜΜΕ. Κυρίαρχα κόμματα συχνά απαντούν σε αυτό και δανείζονται την ρητορική του κατά των αθίγγανων, ενώ ούτε το κράτος ούτε ο

[14] Δελτίο Τύπου - Βουλευτικές εκλογές 2011 ("Press Release - Parliamentary elections 2011"), ELAM's blog, 18 March 2011

μη κυβερνητικός τομέας έχει αποδειχθεί αποτελεσματικός ως προς την επίλυση του ζητήματος των Ρομά.[15]

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1:

ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗΣ ΑΝΑ ΧΩΡΑ

Χώρες	Ευρώπη	Άκρα δεξιά(10)	Άκρα δεξιά(9+10)
France	3,41	1,5	1,7
Belgium	3,34	1,5	1,8
Netherlands	3,42	1,28	1,5
Germany	3,38	0,86	0,91
Italy	3,42	3,29	3,1
Luxembourg	1,66	1,23	1,3
Denmark	3,37	2,49	2,8
Ireland	3,32	1,95	2,4
Gr.Britain	3,32	1,68	1,63
Greece	3,3	3,4	3,8
Spain	3,34	1,93	1,6
Portugal	3,36	0,86	1,1
Finland	3,33	1,3	2,2
Sweden	3,37	2,87	3
Austria	3,32	1,92	1,8
Cyprus	1,66	3,31	2,9
Czech Republic	3,39	6,55	5,7
Estonia	3,31	3,36	4
Hungary	3,36	6,58	5,3
Latvia	3,32	4,41	4,2
Lithuania	3,35	4,48	3,6
Malta	1,65	2,5	2,3
Poland	3,3	5,81	5,1
Slovakia	3,43	3,44	3,4
Slovenia	3,33	4,26	3,7
Bulgaria	3,3	2,74	2,8
Romania	3,37	4,54	5,1
Turkey	3,31	8,29	9,4
Croatia	3,3	4,14	3,6
Fyrom	3,41	5,36	4,8
Montenegro	0,82	0,7	0,7
Iceland	0,82	0,4	0,5

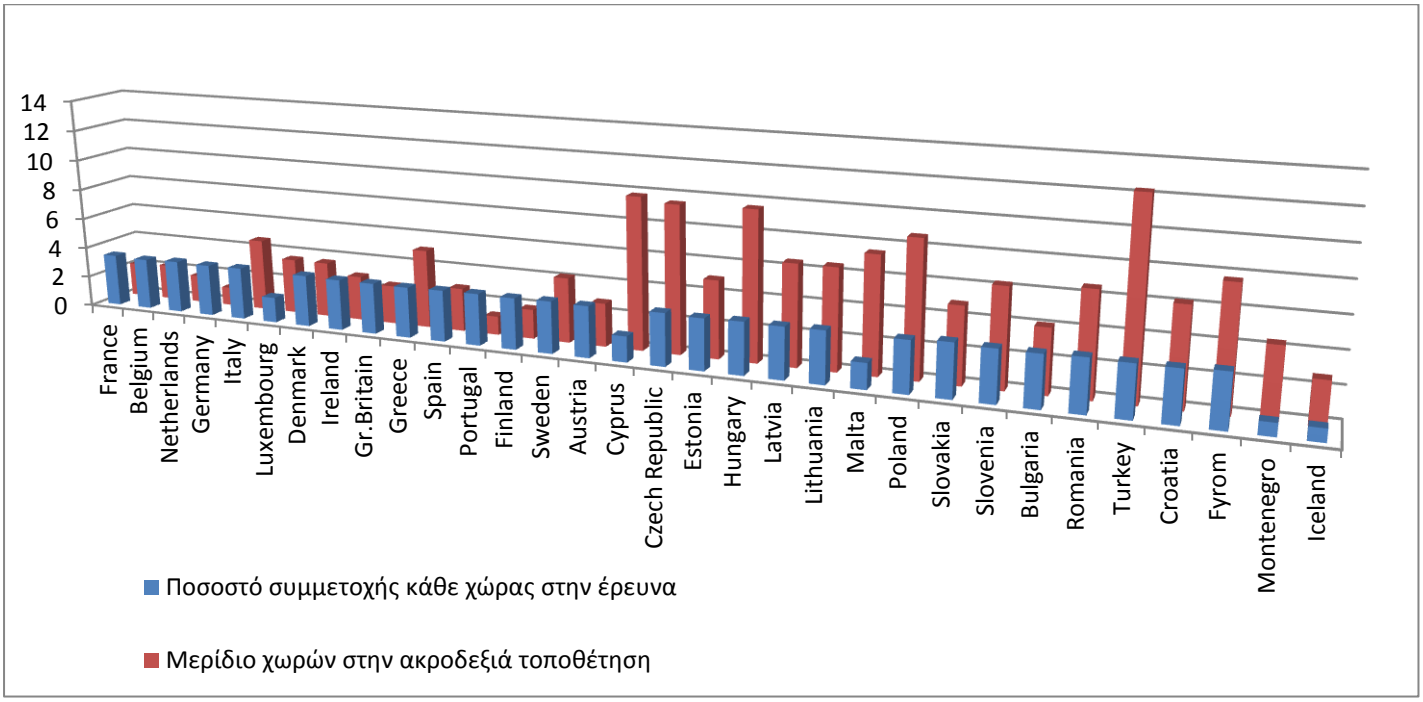
[15] MIROSLAV MAREŠ, Right-Wing Extremism in the Czech Republic, September 2012

Κατανομή χωρών στην έρευνα και το μερίδιο τους στο ακροδεξιό δείγμα

Έχει ενδιαφέρον να δούμε και το πώς κατανέμονται οι χώρες που συμμετέχουν στην έρευνα ανάλογα με τον αριθμό των συμμετεχόντων από κάθε χώρα (με μπλε χρώμα) και τι ποσοστό καταλαμβάνει κάθε χώρα στο σύνολο των ατόμων που τοποθέτησαν τους εαυτούς τους στην άκρα-δεξιά (με κόκκινο χρώμα).

Ουσιαστικά αυτό που παρουσιάζει το παρακάτω διάγραμμα είναι τι ποσοστό από το σύνολο όσων ψηφίζουν ακροδεξιά αναλογεί σε κάθε χώρα. Αξιοπρόσεκτο είναι το υψηλό μερίδιο της Κύπρου, της Τσεχίας, της Ουγγαρίας και της Τουρκίας σε σύγκριση με το ποσοστό των συμμετεχόντων εν γένει στην έρευνα. Γενικότερα αυτό που παρατηρούμε είναι ότι οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης τοποθέτησαν περισσότερο τους εαυτούς τους στην ακροδεξιά πτέρυγα σε αντίθεση με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης που όπως παρατηρούμε το μερίδιο τους στην έρευνα είναι υψηλότερο απότι το μερίδιο τους στις ακροδεξιές ψήφους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.2:
Συγκριτική απεικόνιση ποσοστών(%)συμμετοχής των χωρών στην έρευνα και του μεριδίου τους στο συνολο όσων τοποθετήθηκαν στην ακροδεξια

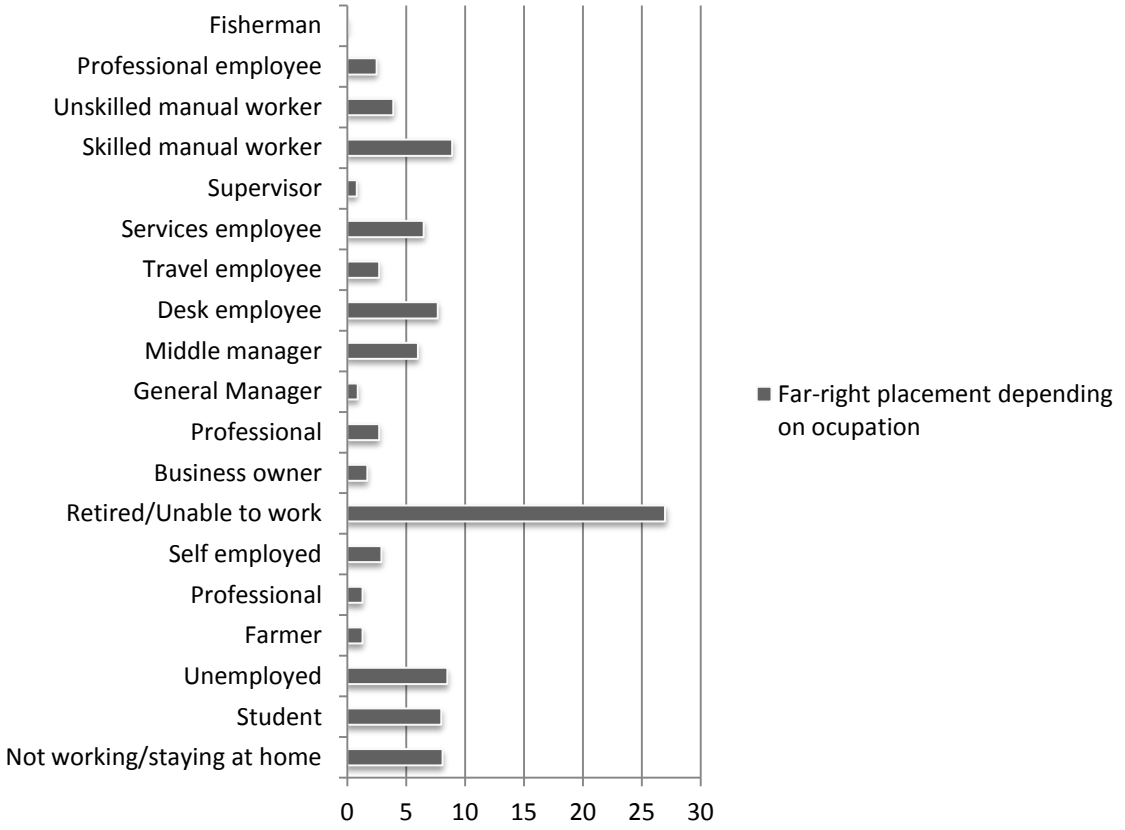

Κατανομή ανά επάγγελμα

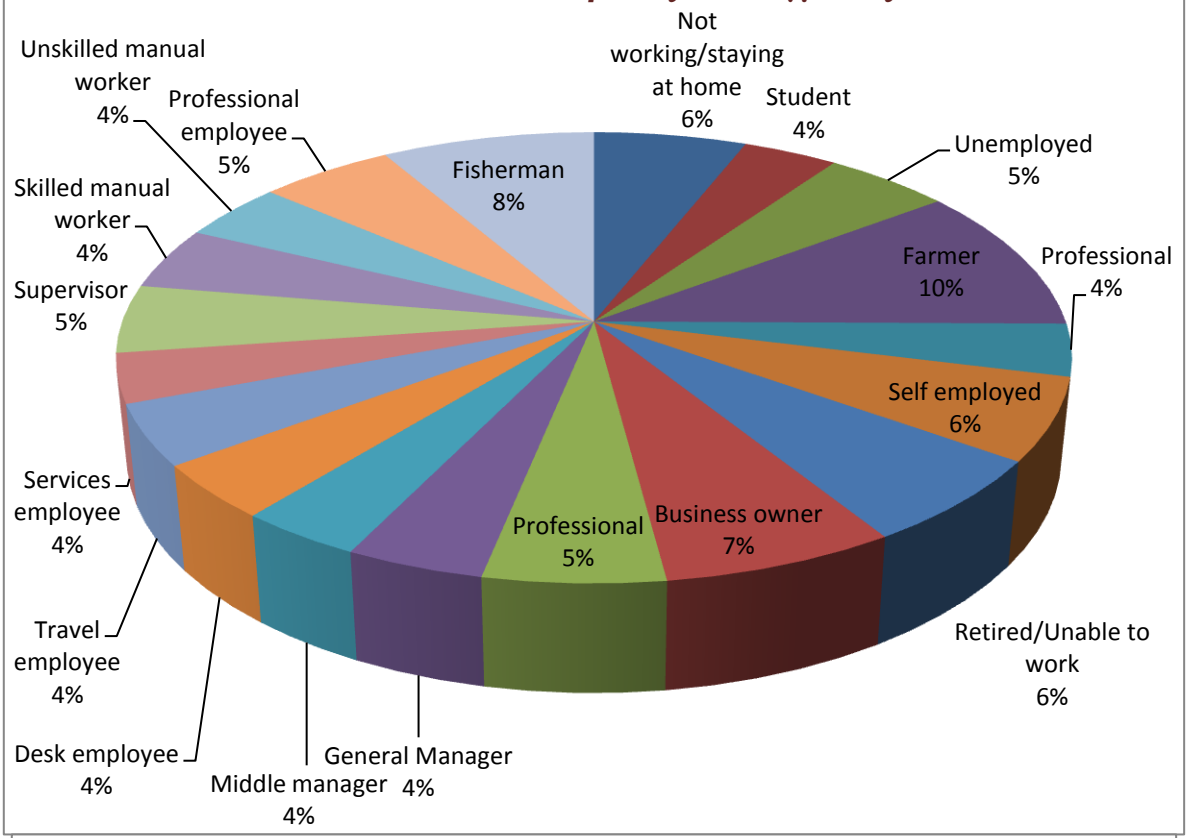
Τέλος, ενδιαφέρον έχει να δούμε τα επαγγέλματα των ερωτηθέντων που τοποθέτησαν τους εαυτούς στους στην άκρα δεξιά. Το μεγαλύτερο ποσοστό ακροδεξιών ψηφοφόρων παρατηρείται στη κατηγορία των συνταξιούχων ή ανίκανων προς εργασία ενώ επίσης υψηλό είναι το ποσοστό των ανέργων από επιλογή ή όχι. Πιο συγκεκριμένα η συντριπτική πλειοψηφία (27%) των ερωτηθέντων συνολικά είναι είτε συνταξιούχοι είτε αδυνατούν να εργαστούν. Επομένως όπως βλέπουμε και στα επόμενα διαγράμματα το ποσοστό συμμετοχής στους στο ακροδεξιό δείγμα (6%) καθίσταται πολύ υψηλό καθώς αποτελούν τη κύρια πηγή του συνολικού δείγματος. Το δεύτερο μεγαλύτερο σε συμμετοχή επάγγελμα είναι οι εργάτες (8,9%) από τους οποίους προέρχεται το 4,3% των ακροδεξιών ψήφων. Οι μη εργαζόμενοι ή οι νοικοκυρές καταλαμβάνουν το 8,1% του δείγματος και φέρουν επίσης υψηλό ποσοστό από τη πίτα της ακροδεξιάς τοποθέτησης (5,8%). Οι άνεργοι αποτελούν το 8,5% των ερωτηθέντων και από όσους σε ό,τι αφορά τη δεξιά καταλαμβάνουν το 4,8% των ψήφων. Μεγάλο είναι το ποσοστό ακροδεξιών ψήφων που προέρχεται από τα επαγγέλματα του αγρότη (10%), του αλιευτή (8,1%), και των ιατρικών/νομικών επαγγελμάτων παρόλα αυτά το ποσοστό συμμετοχής τους στην έρευνα δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.3:

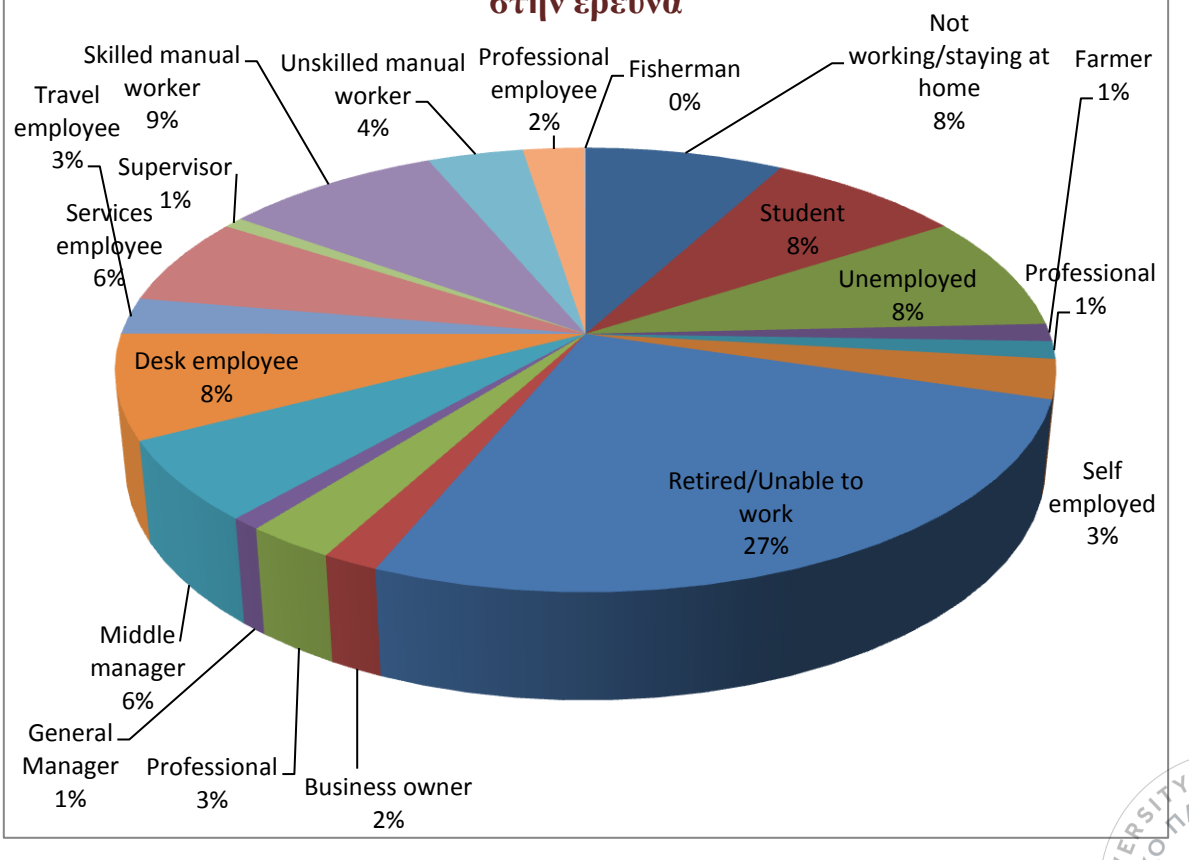
Ποσοστό ακροδεξιάς ανά επάγγελμα

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.4 : Το μερίδιο του κάθε επαγγέλματος στο σύνολο του ακροδεξιού δείγματος

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.5:Το μερίδιο του κάθε επαγγέλματος στην έρευνα

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2

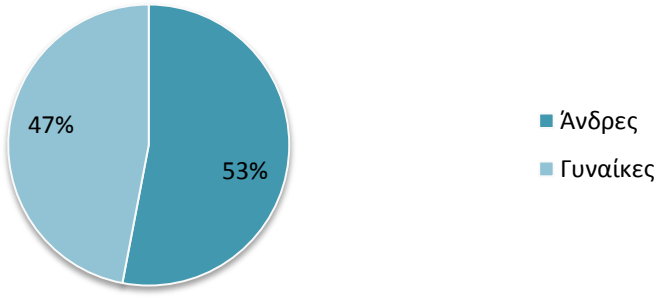
ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΨΗΦΟΣ ΑΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Επάγγελμα	Συμμετοχή στην έρευνα	Ακροδεξιά τοποθέτηση
Not working/staying at home	8,1	5,8
Student	8	3,6
Unemployed	8,5	4,8
Farmer	1,3	10
Professional	1,3	3,6
Self employed	2,9	5,7
Retired/Unable to work	27	6
Business owner	1,7	6,6
Professional(lawyer,doctor etc.)	2,7	5,1
General Manager	0,9	3,9
Middle manager	6	3,5
Desk employee	7,7	3,8
Travel employee	2,7	4,2
Services employee	6,5	3,4
Supervisor	0,8	4,7
Skilled manual worker	8,9	4,3
Unskilled manual worker	3,9	4
Employed Professional	2,5	5,1
Fisherman	0,05	8,1

Κατανομή ανά φύλο

Σε ό,τι αφορά το πώς κατανέμεται το ακροδεξιό δείγμα της έρευνας ανά φύλο, το 53% των ατόμων που τοποθέτησαν τους αυτούς τους στην άκρα δεξιά- στη κλιμακα 1-10 επέλεξαν το 10- ήταν άνδρες ενώ το 47% ήταν γυναίκες.

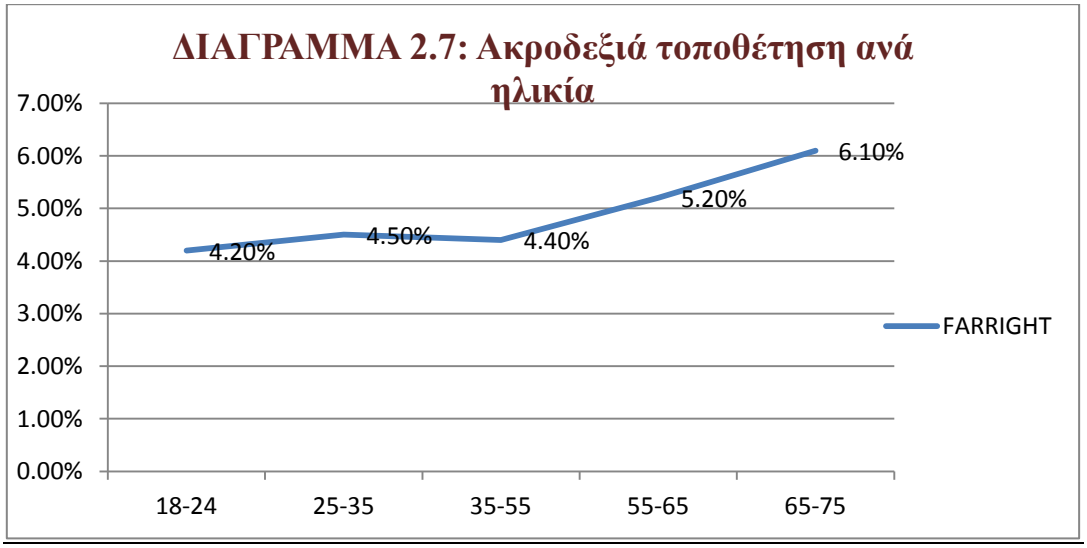
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.6: Ακροδεξιά τοποθέτηση ανά φύλο

Ακροδεξιά τοποθέτηση ανά ηλικία

Τέλος αξίζει ανα αναφερθούμε συνοπτικά και στη συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και ακροδεξιάς ψήφου. Όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα, όσο αυξάνεται η ηλικία, αυξάνεται και αυξάνονται και οι ακροδεξιές πεποιθήσεις, ή έστω ο προσδιορισμός του ατόμου ως ακροδεξιό. Τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στην ηλικιακή ομάδα 18-24, έπειτα στα 25-35 υπάρχει μια μικρή αύξηση

των ποσοστών τα οποία μειώνονται στις ηλικίες 35-55 και από τα 55 και έπειτα παρατηρούμε μια αυξητική τάση.

3. ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Χρησιμοποιήθηκαν 6 μοντέλα παλινδρομήσεων στα οποία εντάχθηκαν μεταβλητές από διαφορετικές πηγές με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την ακροδεξιά ψήφο.

Το οικονομετρικό υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε τρέχει τη πρόθεση ακροδεξιάς τοποθέτησης του ερωτηθέντος i πάνω σε μια σειρά δημογραφικών μεταβλητών, μεταβλητών κοινωνικο- οικονομικών δεικτών όπως ανεργία και μετανάστευση, μεταβλητών που ελέγχουν τη στάση του ερωτηθέντος επάνω σε μια σειρά σημαντικών ζητημάτων και τέλος ψευδομεταβλητών που προσθέτουν την χρονική και γεωγραφική μεταβλητότητα σε επίπεδο χώρας.

$$\Pr_i(farright2_vote) = a_0 + a_1 Ind_char + a_2 Econ_char + a_3 Issues + a_4 Pol_Att + D_t + D_{country} + u_i$$

1.Στο πρώτο μοντέλο παλινδρομήσεων (στήλη 1) παλινδρομούμε την ακροδεξιά τοποθέτηση ως εξαρτημένη μεταβλητη επάνω σε δημογραφικά στοιχεία όπως φύλο, ηλικία, χρόνια εκπαίδευσης, οικογενειακή κατάσταση, αριθμός μελών οικογένειας, επάγγελμα και τελευταία εργασία.

Παρατηρούμε ότι στατιστικά σημαντικές μεταβλητές συνιστούν το ανδρικό φύλο και το εάν ο ερωτηθέν ανήκει στο επάγγελμα του αγρότη, η εάν είναι κάτοχος επιχείρησης σε επίπεδο σημαντικότητας 1%. Επιπλέον προστέθηκαν μεταβλητές για το προηγούμενο επάγγελμα των ερωτηθέντων και βρίσκουμε ότι οι άνεργοι που στο προηγούμενο τους επάγγελμα ήταν ελεύθεροι

επαγγελματίες κλίνουν στην ακροδεξιά σε επίπεδο σημαντικότητας 1% εξίσου. Τέλος βρίσκουμε ότι ο αριθμός των μελών του νοικοκυριού συνδέεται θετικά σε επίπεδο σημαντικότητας 10% , δηλαδή όσο αυξάνονται τα μέλη τόσο μεγαλύτερη η πιθανότητα ακροδεξιάς ψήφου.

2.Στο δεύτερο μοντέλο προστέθηκαν στατιστικά στοιχεία για την ανεργία, το πληθωρισμό και τη μετανάστευση στις χώρες υπό ανάλυση καθώς και οι δείκτες πολιτικής σταθερότητας και συγκεκριμένα: η θεσμοθετημένη δημοκρατία, η ανθεκτικότητα του πολιτεύματος, οι εκτελεστικοί περιορισμοί (κανόνες λήψης αποφάσεων) , ο Κανονισμός Συμμετοχής και η Ανταγωνιστικότητα Συμμετοχής. Σε αυτή τη παλινδρόμηση παρατηρούμε ότι η ηλικία είναι λιγότερο σημαντικός παράγοντας αλλά επηρεάζει ακόμη θετικά σε επίπεδο 5%, ενώ το φύλο και τα επαγγέλματα χάνουν τη στατιστική σημαντικότητα τους. Ωστόσο τα επαγγέλματα του αγρότη(επίπεδο 1%) και των επιχειρηματιών(επίπεδο 10%) συνεχίζει να είναι στατιστικά σημαντικά όπως και στις επόμενες παλινδρομήσεις. Σε ό,τι αφορά τα panel data, η ανεργία και η μετανάστευση είναι στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο 1%, με αρνητική επιρροή, δηλαδή όσο μειώνονται τόσο αυξάνεται η πιθανότητα τοποθέτησης στην άκρα δεξιά. Οι δείκτες πολιτικής σταθερότητας σε όλα τα μοντέλα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν στατιστικά σημαντικοί και οι τρεις από αυτούς σε επίπεδο 0,01. Όσον αφορά τη Δημοκρατικότητα και την ανθεκτικότητα του πολιτεύματος φάνηκε ότι είναι δυνατό να επηρεάσουν αρνητικά την ακροδεξιά ψήφο (η πρώτη σε επίπεδο σημαντικότητας 10% και η δεύτερη στο 1%) ενώ οι εκτελεστικοί περιορισμοί και ο κανονισμός συμμετοχής έχουν θετική επιρροή (σε επίπεδο 5%) δηλαδή όσο περισσότερο θεσμοθετημένοι είναι οι πολιτικοί περιορισμοί και όσο πιο ελεύθερη η πολιτική έκφραση των συμμετεχόντων κομμάτων τόσο πιο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να αυξηθεί η ακροδεξιά ψήφος στις χώρες αυτές.

3.Στη συνέχεια, στο τρίτο μοντέλο συμπεριελήφθησαν και οι ερωτήσεις που έγιναν στους συνεντευξιαζόμενους, στο πλαίσιο του ευρωβαρόμετρου για το ποια θέματα θεωρούν σημαντικά πρώτα σε επίπεδο χώρας και κατά δεύτερον σε προσωπικό επίπεδο. Καταρχάς θα πρέπει να αναφερθεί ότι από τις προηγούμενες μεταβλητές η ηλικία παραμένει σημαντική με θετική επιρροή 5% όπως και τα επαγγέλματα του αγρότη (1%) και του κατόχου επιχείρησης(10%). Η ανεργία και η μετανάστευση επηρεάζουν το ίδιο με το προηγούμενο μοντέλο ενώ από τους δείκτες πολιτικής σταθερότητας παραμένουν όλοι σημαντικοί όπως στο προηγούμενο μοντέλο με τη διαφορά ότι ο κανονισμός συμμετοχής επηρεάζει λιγότερο απ'ότι πριν (10%) ενώ τώρα βλέπουμε ότι επηρεάζει θετικά σε επίπεδο 5% και μια καινούρια μεταβλητή που είναι ο ανταγωνισμός στη πολιτική συμμετοχή. Σε ότι αφορά τις καινούριες μεταβλητές, από όλα σε συνάρτηση με την ακροδεξιά ψήφο φαίνεται ότι εκείνοι που θεωρούν σημαντικό ζήτημα την **εγκληματικότητα** και τη **μετανάστευση**

στη χώρα τους είναι πιο πιθανό (επίπεδο σημαντικότητας 1%) να ψηφίσουν ακροδεξιά στις εκλογές. Από τα προσωπικά ζητήματα σε επόμενο μοντέλο φαίνεται ότι παίζει σημαντικό ρόλο η **φορολογία** σαν πρόβλημα προσωπικό (5%) , η εγκληματικότητα.και η τρομοκρατία (10%) . Αυτό σημαίνει ότι όσοι θεωρούν αυτά τα ζητήματα ως τα πιο σημαντικά για τη χώρα ή τη προσωπική τους ζωή είναι πιο πιθανό να ψηφίζουν ακροδεξιά.

4.Στη συνέχεια στο τέταρτο μοντέλο, προστέθηκαν και τα τελευταία στοιχεία τα οποία αφορούσαν ερωτήσεις σχετικά με τη προσωπικές και πολιτικές συμπεριφορές των ερωτηθέντων. Πιο συγκεκριμένα έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε τις μεταβλητές που παιζουν το σημαντικότερο ρόλο στη διαμόρφωση της ακροδεξιάς πολιτικής στάσης. Το επάγγελμα του αγρότη και του επιχειρηματία συνεχίζει να είναι στατιστικά σημαντικό σε επίπεδα 1% και 10% αντίστοιχα. Από τα panel data η ανεργία (1%) και η μετανάστευση (10%) συνεχίζουν να επηρεάζουν αρνητικά. Οι δείκτες πολιτικής σταθερότητας είναι όλοι στατιστικά σημαντικοί και πιο συγκεκριμένα: Η **δημοκρατικότητα του πολιτεύματος** της χώρας επηρεάζει αρνητικά σε επίπεδο 5%, όπως επίσης αρνητική επιρροή έχουν η **ανθεκτικότητα του καθεστώτος** και ο πολιτικός ανταγωνισμός σε επίπεδο 1%. Δηλαδή συμπεραίνουμε ότι όσο πιο πιο επισφαλής είναι η δημοκρατία και η σταθερότητα του πολιτεύματος και όσο μικρότερος ο πολιτικός ανταγωνισμός σε μια χώρα τόσο πιο πιθανό να υπάρχει αύξηση της ακροδεξιάς. Στατιστικά σημαντικοί με θετική επιρροή είναι και οι άλλοι δύο δείκτες πολιτικής σταθερότητας, δηλαδή οι **εκτελεστικοί περιορισμοί** και ο **Κανονισμός Συμμετοχής** σε επίπεδο 1%. Από τα σημαντικά ζητήματα εκείνοι που θεωρούν την **εγκληματικότητα** σε προσωπικό αλλά και επίπεδο χώρας, τη **μετανάστευση** και τη προσωπική **φορολογία** ως τα πιο σημαντικά προβλήματα φαίνεται να κλίνουν περισσότερη στην ακροδεξιά. Από τις καινούριες μεταβλητές η ακροδεξιά ψήφος δείχνει να επηρεάζεται σε επίπεδο 1% όσο αυξάνεται η **δυσπιστία στη κυβέρνηση** καθώς εκείνοι που απαντούν ότι δεν εμπιστεύονται τη κυβέρνηση τους είναι πιο πιθανό να ψηφίσουν ακροδεξιά, κάτι που υποστηρίζει τη θεωρία της ψήφου διαμαρτυρίας. Επιπλέον ψηφίζουν περισσότερο ακροδεξιά εκείνοι που δεν έχουν συγκεκριμένα **σχέδια για το μέλλον** (σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%) ενώ όσο περισσότερο κατασταλαγμένοι είναι οι ερωτηθέντες για το μέλλον του νοικοκυριού τους για τα επόμενα 2 χρόνια τόσο μειώνεται η πιθανότητα να ψηφίσουν ακροδεξιά. Αξιοσημείωτο είναι ότι εκείνοι που τοποθετήθηκαν στον ακροδεξιό χώρο τοποθετούν τους εαυτούς τους και σε υψηλή κοινωνική θέση ενώ ήταν συνεργάσιμοι κατά τη διάρκεια της συνέντευξης (παράγοντες που επηρεάζουν σε επίπεδο 1%). Επιπλέον όσο πιο ελεύθεροι αισθάνονται στο να κάνουν **πολιτικές συζητήσεις** στο κύκλο τους τόσο πιο πιθανόν είναι (σε επίπεδο 1%) να ενταχθούν στην ακροδεξιά. Τέλος δύο επιπλέον παράγοντες που επηρεάζουν την ακροδεξιά ψήφο είναι αφενός η αντιμετώπιση

δυσκολιών στην **πληρωμή λογαριασμών**, που επηρεάζει θετικά στο 5% και αφετέρου η **κατοχή μόνιμης κατοικίας** που επηρεάζει αρνητικά σε επίπεδο 1%, δηλαδή εάν ο ερωτηθέν έχει κάποια κατοικία στη κατοχή του είναι πιο πιθανό να μη τοποθετείται πολιτικά στην ακροδεξιά.

Ποιο είναι επομένως το προφίλ του ακροδεξιού ψηφοφόρου σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας; Υπάρχει μεγαλύτερη, αν και όχι τόσο ισχυρή πιθανότητα να είναι άνδρας, με επισφαλές (πχ. αγρότης ή καθόλου επάγγελμα. Τον απασχολούν η εγκληματικότητα, η μετανάστευση και η ανεργία ενώ είναι ταυτόχρονα άτομο που δεν έχει εμπιστοσύνη στη κυβέρνηση, αντιμετωπίζει δυσκολίες στην αποπληρωμή των λογαριασμών του και είναι αβέβαιος για το μάλλον του.
Τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων φαίνονται παρακάτω.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1 :

Αποτελέσματα παλινδρομήσεων

DEPENDENT VARIABLE: **FAR RIGHT PLACEMENT**	(1) **INDIVIDUAL SOCIAL BACKGROUND CHARASTERISTICS**	(2) **CONTEXTUAL VARIABLES**	(3) **IMPORTANT ISSUES**	(4) **POLITICAL ATTITUDES**
INDIVIDUAL SOCIAL BACKGROUND CHARASTERISTICS				
Age	0.000***	0.000**	0.000**	0.000
	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)
Male	0.006***	0.005	0.004	0.001
	(0.002)	(0.003)	(0.003)	(0.003)
Education	-0.000	0.001	0.001	-0.000
	(0.000)	(0.001)	(0.001)	(0.001)
Married	-0.003	0.050	0.046	0.041
	(0.004)	(0.039)	(0.039)	(0.039)
Single living with partner	0.002	0.052	0.048	0.046
	(0.006)	(0.039)	(0.039)	(0.040)
Single	0.001	0.058	0.054	0.052
	(0.005)	(0.039)	(0.039)	(0.040)
Divorced/separated	0.003	0.052	0.048	0.048
	(0.005)	(0.039)	(0.039)	(0.040)
Widow	-0.003	0.063	0.059	0.057
	(0.005)	(0.040)	(0.039)	(0.040)
Other	-0.003	0.033	0.030	0.030
	(0.006)	(0.044)	(0.044)	(0.045)
Refusal	-0.013			
	(0.012)			
Number of Family members	0.002*	0.001	0.001	0.001
	(0.001)	(0.002)	(0.002)	(0.002)
Profession				
Not working/responsible for	0.005	0.017	0.021	0.022

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

household				
	(0.009)	(0.016)	(0.018)	(0.018)
Unemployed	-0.002	0.012	0.018	0.022
	(0.009)	(0.016)	(0.018)	(0.019)
Retired/Unable to work	0.005	0.015	0.020	0.021
	(0.009)	(0.016)	(0.018)	(0.019)
Farmer	0.052***	0.065***	0.069***	0.065***
	(0.011)	(0.020)	(0.020)	(0.021)
Fisherman	0.058	-0.034	-0.047	-0.056
	(0.036)	(0.092)	(0.092)	(0.093)
Professional(lawyer,accountant etc.)	-0.006	-0.000	0.001	-0.002
	(0.011)	(0.019)	(0.019)	(0.020)
Self-employed/owner of a shop	0.005	0.029*	0.030*	0.027
	(0.010)	(0.017)	(0.017)	(0.018)
Business proprietors/ Company owner	0.029***	0.034*	0.033*	0.031*
	(0.010)	(0.018)	(0.018)	(0.019)
Professional employed	0.005	0.024	0.025	0.018
	(0.010)	(0.018)	(0.018)	(0.018)
General Management Director	0.006	0.011	0.013	0.010
	(0.012)	(0.020)	(0.020)	(0.021)
Middle Management	-0.005	-0.005	-0.003	-0.006
	(0.009)	(0.016)	(0.016)	(0.017)
Employed position(desk)	-0.005	0.001	0.002	0.000
	(0.009)	(0.016)	(0.016)	(0.016)
Employed position(traveling)	-0.009	0.002	0.002	-0.000
	(0.010)	(0.017)	(0.017)	(0.018)
Employed position(service job)	-0.002	0.009	0.010	0.009
	(0.009)	(0.016)	(0.016)	(0.016)
Skilled manual worker	-0.005	0.012	0.013	0.012
	(0.009)	(0.016)	(0.016)	(0.016)
Unskilled manual worker	0.001	0.009	0.011	0.010
	(0.010)	(0.017)	(0.017)	(0.017)
Last Job				
Self employed	0.020***		0.007	0.004
	(0.006)		(0.012)	(0.012)
Employed	0.004		-0.005	-0.008
	(0.003)		(0.009)	(0.009)
Not working	-0.003			
	(0.006)			
Working	-0.007			
CONTEXTUAL VARIABLES				
Unemployment		-0.003***	-0.003***	-0.002***
		(0.001)	(0.001)	(0.001)
Inflation		0.001	-0.001	0.000
		(0.003)	(0.003)	(0.003)
Immigration		-0.001***	-0.001***	-0.001**
		(0.000)	(0.000)	(0.000)
Institutionalized Democracy		-0.022*	-0.021*	-0.025**

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

		(0.012)	(0.012)	(0.010)
Regime Durability		-0.001***	-0.001***	-0.001***
		(0.000)	(0.000)	(0.000)
Executive Constrains		0.028**	0.032***	0.057***
		(0.011)	(0.11)	(0.016)
Regulation of Participation		0.015**	0.013*	0.017***
		(0.007)	(0.007)	(0.004)
Competition of Participation		0.009	0.012**	-0.042***
		(0.005)	(0.006)	(0.007)
IMPORTANT ISSUES				
Crime			0.018***	0.017***
			(0.005)	(0.005)
Economy			0.002	0.001
			(0.004)	(0.004)
Inflation			-0.003	-0.002
			(0.004)	(0.004)
Taxation			-0.007	-0.006
			(0.006)	(0.006)
Unemployment			-0.005	-0.005
			(0.003)	(0.003)
Terrorism			0.008	0.008
			(0.009)	(0.009)
Immigration			0.034***	0.035***
			(0.005)	(0.005)
Crime-personal			0.012*	0.011*
			(0.006)	(0.006)
Economy-personal			-0.001	0.000
			(0.005)	(0.005)
Inflation-personal			0.001	0.003
			(0.003)	(0.003)
Taxation-personal			0.011**	0.010**
			(0.005)	(0.005)
Unemployment-personal			0.004	0.007
			(0.005)	(0.005)
Terrorism-personal			0.023*	0.022
			(0.014)	(0.014)
Defence/Foreign affairs			0.005	0.001
			(0.012)	(0.012)
POLITICAL ATTITUDES				
Life satisfaction				0.004
				(0.002)
Political Discussion				0.011***
				(0.002)
National Economy				0.002
				(0.003)
Job Situation				-0.000
				(0.001)
Household financial status				0.005
				(0.002)
View on country's employment				-0.004
				(0.003)

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Job optimism				0.003
				(0.003)
Trust in government				-0.010***
				(0.004)
House own				0.005
				(0.004)
House still paying				-0.004
				(0.004)
DiffIculty paying bills				0.006**
				(0.003)
Self placement in society				0.006***
				(0.001)
Future planning				-0.005**
				(0.002)
Cooperation interview				0.007***
				(0.002)
Constant	12.020***	0.086	0.062	0.058
	(2.532)	(0.087)	(0.087)	(0.081)
Observations	66,924	20,090	20,090	19,293
Adjusted R-squared	0.021	0.015	0.019	0.024
Country FE	yes	yes	yes	yes
Year FE	yes	yes	yes	yes
Standard errors in parentheses				
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1				

Στο ευρωβαρόμετρο του 2010 συμπεριλήφθη και η ερώτηση για το ποιες αξίες θεωρούν σημαντικές οι ερωτηθέντες και συσχέτιση με την ακροδεξιά ψήφο παρουσίασε η αναφορά της **Θρησκείας** ,της **Δημοκρατίας** και του **Κανόνα Δικαίου** με θετική επιρροή και βαθμό σημαντικότητας 1%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2 :

Παλινδρόμηση με σημαντικές προσωπικές αξίες

	Important Values
Far right placement	
Personal Values	
Rule of Law	0.014***
	(0.003)
Respect for Human Life	0.003
	(0.003)
Human Rights	0.001
	(0.003)
Individual Freedom	0.006*
	(0.003)
Democracy	0.012***
	(0.003)

Peace	0.001
	(0.003)
Equality	-0.003
	(0.003)
Solidarity	-0.001
	(0.004)
Tolerance	0.001
	(0.004)
Religion	0.029***
	(0.005)
Respect for other Cultures	0.002
	(0.005)
Constant	-0.003
	(0.010)
Observations	30,280
Adjusted R-squared	0.018
Country FE	yes
Year FE	yes
Standard errors in parentheses	
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1	

Stepwise regressions

Πραγματοποιήθηκαν 2 επιπλέον παλινδρομήσεις τα αποτελέσματα των οποίων φαίνονται στον παρακάτω πίνακα. Στη στήλη (1) πραγματοποιείτα παλινδρόμηση ξεκινώντας από ένα γεμάτο μοντέλο που περιέχει όλες τις παλινδρομήσεις και αφαιρούνται οι λιγότερο σημαντικες, ενώ απομένουν οι περισσότερο στατιστικά σημαντικές. Βλέπουμε ότι οι στατιστικά σημαντικές μεταβλητές σε επίπεδο 1% είναι οι εξής: η κατοχή κατοικίας , η μετανάστευση ως σημαντικό πρόβλημα, η ανθεκτικότητα του πολιτεύματος(με αρνητική επιρροή), η εγκληματικότητα, η πολιτικές συζητήσεις, η εμπιστοσύνη στη κυβέρνηση(αρνητική επιρροή), τα επαγγέλματα του αγρότη και του επιχειρηματία(το δεύτερο σε ποσοστό 10%) , η συνεργασία κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, η γενική ικανοποίηση από τη ζωή τους, η οπτική τους για την ανεργία στη χώρα και όλες οι μεταβλητές που έχουν να κάνουν με τη σταθερότητα του πολιτεύματος με τα ίδια αποτελέσματα όπως στις παραπάνω παλινδρομήσεις(αρνητικά ο πολιτικός ανταγωνισμός, η δημοκρατικότητα κ.ο.κ.). Επιπλέον από τις μεταβλητές οικογενειακής κατάστασης σε επίπεδο σημαντικότητας 5% οι χήροι τείνουν περισσότερο στην ακροδεξιά ενώ οι παντρεμένοι έχουν αρνητική σημαντικότητα σε επίπεδο 10%.

Στη συνέχεια στη στήλη (2) φαίνονται τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης που ξεκινά από άδειο μοντέλο και προσθέτει μια-μια τις στατιστικά σημαντικές μεταβλητές. Έτσι οι πιο σημαντικές σε επίπεδο 1% είναι οι εξής: η εγκληματικότητα ως σημαντικό ζήτημα, η πολιτική συζήτηση, οι εκτελεστικοί περιορισμοί, οι συνταξιούχοι, οι αγρότες, η ανθεκτικότητα και η δημοκρατικότητα του καθεστώτος με αρνητικό πρόσημο, οι επιχειρηματίες, η συνεργασία κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, η μετανάστευση ως σημαντικό ζήτημα, η κατοχή σπιτιού, η ανεργία και η εμπιστοσύνη στη κυβέρνηση με αρνητική επιρροή και ο κανονισμός συμμετοχής. Οι χήροι σε επίπεδο 5% και οι άγαμοι σε επίπεδο 10% είναι πιο πιθανό να ψηφίσουν ακροδεξιά όπως και οι άνεργοι (10%) , οι αυτοαπασχολούμενοι (5%) και οι εργάτες (10%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3:

Αποτελέσματα των step-wise regressions

	(1)		(1)
FAR RIGHT	PE	FAR RIGHT	PR
House own	0.015***	Crime(Important Issues)	0.021***
	(0.003)		(0.004)
Immigration(Important Issues)	0.032***	Political Discussion	0.009***
	(0.005)		(0.002)
Durability	-0.000***	Executive Constrains	0.044***
	(0.000)		(0.010)
Crime(Important Issues)	0.021***	Married	0.025
	(0.004)		(0.019)
Political Discussion	0.010***	Single living with partner	0.030
	(0.002)		(0.019)
Trust in Government	-0.015***	Single	0.034*
	(0.003)		(0.019)
Widow	0.014**	Divorced	0.035*
	(0.006)		(0.019)
Farmer	0.044***	Widow	0.046**
	(0.014)		(0.019)
Cooperation	0.007***	Not working	0.011
	(0.002)		(0.007)
Middle manager	-0.019***	Unemployed	0.011*
	(0.006)		(0.006)
Life Satisfaction	0.006***	Retired	0.012***
	(0.002)		(0.004)
Employment Country	-0.008***	Farmer	0.054***
	(0.002)		(0.014)
Desk employee	-0.011**	Durable	-0.000***
	(0.005)		(0.000)
Political competition	-0.007	Democracy	-0.032***
	(0.004)		(0.007)
Regulation of Participation	0.018***	Self employed	0.021**
	(0.004)		(0.009)

Business owner	0.019*	Business owner	0.029***
	(0.011)		(0.011)
Executive Constrains	0.035***	Professional -employee	0.019**
	(0.011)		(0.010)
Democracy	-0.023***	Life satisfaction	0.006***
	(0.009)		(0.002)
Married	-0.005*	Middle manager	-0.010
	(0.003)		(0.006)
Terrorism(Imp.Issue personal)	0.021	Job optimism	0.004
	(0.014)		(0.003)
Professional(lawyer,accountant)	-0.017	Cooperation	0.007***
	(0.012)		(0.002)
Last job –self employed	0.012	Immigration(Important issue)	0.032***
	(0.008)		(0.005)
Job optimism	0.004	Manual worker-skilled	0.011*
	(0.003)		(0.006)
Self employed	0.012	Terrorism(Imp.Issue personal)	0.021
	(0.008)		(0.014)
Constant	-0.006	Last job-self employed	0.011
	(0.060)		(0.008)
		House own	0.014***
Observations	19,293		(0.003)
Adjusted R-squared	0.014	Employment Country	-0.009***
Standard errors in parentheses			(0.002)
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1		NO of family members	0.003
			(0.002)
		Unemployment	-0.001*
			(0.000)
		Trust in government	-0.014***
			(0.003)
		Regulation of Participation	0.019***
			(0.004)
		Constant	-0.090
			(0.055)
		Observations	19,293
		Adjusted R-squared	0.014
		Standard errors in parentheses	
		*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1	

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δραματική άνοδος της ακροδεξιάς στον Ευρωπαϊκό χώρο είναι αναμφίβολα ένα φαινόμενο το οποίο θα πρέπει να μας προβληματίζει. Η παρουσία των ακροδεξιών κομμάτων δεν αποτελεί σημείο των καιρών αφού παρουσιάζει ιστορική συνέχεια αν και στις μέρες μας παίρνοντας διαφορετικές μορφές και χρησιμοποιώντας διαφορετικές και μεθόδους απ' ότι στο παρελθόν τα κόμματα αυτά έχουν αυξήσει ανευ προηγουμένου την απήχησή τους. Η σύγχρονη ακροδεξιά βρίσκει σίγουρα ανταπόκριση σε μια μερίδα ψηφοφόρων που έχουν ιδεολογική εγγύτητα με τις απόψεις των ακροδεξιών κομμάτων αλλά η χρηματοπιστωτική κρίση των τελευταίων χρόνων έχει αναμφισβήτητα επηρεάσει τους ευρωπαίους πολίτες που είδαν την οικονομική τους άνεση και την προσωπική τους αξιοπρέπεια να κατακερματίζεται και τους οδήγησε να ψηφίσουν εξτρεμιστικά κόμματα ως ύστατη λύση.

Η εκτόξευση της ανεργίας, η δυσπιστία απέναντι στο κρατικό μηχανισμό και τις δημοκρατικές διαδικασίες, η αυξανόμενη απογοήτευση και η αίσθηση αδιεξόδου ήταν παράγοντες που επηρέασαν θετικά στην διεύρυνση του ακροδεξιού εκλογικού φάσματος και φαίνεται ότι θα συνεχίσουν να τροφοδοτούν ακροδεξιά αισθήματα. Αν και η ακροδεξιά σε Δυτική και Ανατολική Ευρώπη παρουσιάζει αρκετές διαφορές, με τη δεύτερη να είναι σαφώς πιο πολεμική με θεμελιώδεις προκλήσεις, και στις δύο περιπτώσεις στοχοποιούνται οι μετανάστες και γενικότερα οι πιο αδύναμες ομάδες, σαν υπεύθυνοι για την εγκληματικότητα και την ανεργία στις Ευρωπαϊκές χώρες, παράγοντες που όπως δείξαμε μπορεί να παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση ιδεολογίας και την επιλογή του Ευρωπαίου πολίτη να στραφεί στην Άκρα Δεξιά. Επιπλέον ο περιορισμός των δημοκρατικών διαδικασιών, η δυσπιστία προς τη κυβέρνηση και η αβεβαιότητα για το μέλλον παίζουν καθοριστικό ρόλο για τη περαιτέρω αύξηση των εκλογικών επιτυχιών των ακροδεξιών κομμάτων.

Σε μια περίοδο όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση βάλλεται, είναι σημαντικό να διατηρήσει τις αξίες και ιδέες πάνω στις οποίες οικοδομήθηκε ούτως ώστε να αντιμετωπίσει με επιτυχία το δεξιό εξτρεμισμό και λαϊκισμό. Η εξασθενημένη συνοχή της Ευρώπης κάνει επιτακτική την ενδυνάμωση των ιδεών της Δημοκρατίας και της ελευθερίας, ενώ η ανάγκη για διασυνοριακή συνεργασία εντείνεται για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού, τη ρύθμιση των χρηματοοικονομικών αγορών και την εξάλειψη όλων των παθογενειών στο εσωτερικό της, που θα έχει σαν απόρροια τη μείωση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και το περιορισμό των πολιτικών εκφάνσεών τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

PROBIT REGRESSIONS

	(1)	(2)	(3)	(4)
Far Right	Demographics	Economic Characteristics	Important Issues	Political attitudes
Αγε	-0.000165	0.00350**	0.00328**	0.00181
	(0.000749)	(0.00152)	(0.00155)	(0.00164)
Male	0.0559***	0.0473	0.0413	0.0165
	(0.0185)	(0.0344)	(0.0347)	(0.0358)
Education	-0.00262	0.0151**	0.0162**	0.00683
	(0.00339)	(0.00660)	(0.00672)	(0.00719)
Married	-0.122***	3.593	3.488	3.475
	(0.0398)	(132.6)	(99.81)	(96.84)
Single living withpartner	-0.172***	3.621	3.517	3.540
	(0.0524)	(132.6)	(99.81)	(96.84)
Single	-0.157***	3.673	3.568	3.579
	(0.0476)	(132.6)	(99.81)	(96.84)
Divorced	-0.0646	3.644	3.538	3.575
	(0.0477)	(132.6)	(99.81)	(96.84)
Widow	-0.0683	3.760	3.664	3.678
	(0.0493)	(132.6)	(99.81)	(96.84)
Not working	0.166*	0.177	0.151	0.148
	(0.0922)	(0.194)	(0.208)	(0.212)
Unemployed	0.0557	0.119	0.0944	0.110
	(0.0900)	(0.190)	(0.213)	(0.218)
Retired	0.164*	0.154	0.126	0.124
	(0.0887)	(0.188)	(0.211)	(0.215)
Farmer	0.476***	0.516**	0.547**	0.484**
	(0.0990)	(0.217)	(0.217)	(0.222)
Professional	-0.113	-0.0962	-0.0774	-0.0826
	(0.114)	(0.237)	(0.237)	(0.240)
Self employed	0.118	0.254	0.251	0.216
	(0.0950)	(0.199)	(0.200)	(0.203)
Businessowner	0.226**	0.301	0.301	0.278
	(0.0988)	(0.207)	(0.208)	(0.211)
Professional employee	0.0969	0.269	0.289	0.217
	(0.0985)	(0.205)	(0.205)	(0.209)
General manager	-0.0272	0.0238	0.0438	0.0245
	(0.116)	(0.241)	(0.243)	(0.246)
Middle manager	-0.117	-0.164	-0.146	-0.166
	(0.0928)	(0.198)	(0.198)	(0.201)
Desk employee	-0.0255	-0.0146	-0.0118	-0.0268
	(0.0910)	(0.192)	(0.193)	(0.195)
Travel employee	-0.0608	0.0258	0.0203	-0.00134
	(0.0980)	(0.205)	(0.206)	(0.209)
Services emplyee	-0.0951	0.0589	0.0527	0.0489
	(0.0925)	(0.193)	(0.194)	(0.196)

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Manual worker skilled	-0.0103	0.142	0.151	0.133
	(0.0892)	(0.189)	(0.190)	(0.193)
Manual worker unskilled	-0.00129	0.0582	0.0619	0.0500
	(0.0966)	(0.203)	(0.204)	(0.208)
Last job- selfemployed	0.124**		0.118	0.0972
	(0.0491)		(0.120)	(0.124)
Employed	-0.0449*		0.0208	-0.00601
	(0.0271)		(0.0973)	(0.101)
Marital Status other	-0.0814	3.263	3.158	3.170
	(0.0574)	(132.6)	(99.81)	(96.84)
NO of family members	0.0630***	0.0355*	0.0353*	0.0313
	(0.00994)	(0.0204)	(0.0205)	(0.0212)
Unemployment		-0.00530	-0.00566	-0.00847
		(0.00438)	(0.00452)	(0.00516)
Inflation		-0.00403	-0.0128	-0.0154
		(0.0210)	(0.0217)	(0.0223)
Immigration		-0.00253	-0.00397	-0.00414
		(0.00311)	(0.00316)	(0.00324)
Democracy		-0.215**	-0.219**	-0.291***
		(0.0960)	(0.0975)	(0.101)
Durability		-0.00457***	-0.00571***	-0.00583***
		(0.000678)	(0.000713)	(0.000752)
Executive constrains		0.295**	0.368***	0.458***
		(0.123)	(0.125)	(0.130)
Regulation of Participation		0.179***	0.175***	0.209***
		(0.0441)	(0.0446)	(0.0468)
Political competition		-0.0753	-0.0637	-0.0494
		(0.0494)	(0.0499)	(0.0512)
Crime(important issue)			0.204***	0.191***
			(0.0502)	(0.0516)
Economy((important issue)			0.0449	0.0232
			(0.0456)	(0.0469)
Inflation(important issue)			-0.0224	-0.0123
			(0.0404)	(0.0415)
Taxation(important issue)			-0.0893	-0.0654
			(0.0709)	(0.0720)
Unemployment(important issue)			0.00143	-0.0115
			(0.0364)	(0.0378)
Terrorism(important issue)			0.0243	0.0391
			(0.0959)	(0.0971)
Immigration(important issue)			0.317***	0.329***
			(0.0515)	(0.0526)
Crime(important issue)			0.0909	0.0906
			(0.0638)	(0.0654)
Economy(imp.per issue)			-0.0482	-0.0242
			(0.0524)	(0.0539)
Inflation(imp.per issue)			0.00902	0.0195
			(0.0353)	(0.0364)

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Taxation(imp.per issue)			0.0758	0.0854
			(0.0520)	(0.0531)
Unemployment(imp.per issue)			0.0394	0.0692
			(0.0507)	(0.0525)
Terrorism(imp.per issue)			0.206	0.234*
			(0.133)	(0.137)
Defence(important issue)			0.0162	-0.0177
			(0.133)	(0.138)
Life satisfaction				0.0588**
				(0.0254)
Political Discussion				0.0973***
				(0.0256)
National Economy				-0.00312
				(0.0271)
Job Situation				-0.00505
				(0.0154)
Finance House				0.0278
				(0.0276)
Employment Country				-0.0914***
				(0.0269)
Job optimism				0.0444
				(0.0282)
Trust in government				-0.157***
				(0.0376)
House own				0.141***
				(0.0452)
House paying				-0.0360
				(0.0516)
Difficulty paying bills				0.0336
				(0.0275)
Cooperation				0.0742***
				(0.0255)
Fisherman	0.364			
	(0.286)			
LJnotworking	0.0349			
	(0.0523)			
LJworking	-0.0593			
	(0.0537)			
MSrefusal	-0.250*			
	(0.129)			
Constant	-1.739***	-5.565	-6.003	-6.463
	(0.105)	(132.6)	(99.81)	(96.84)
Observations	66,924	20,085	20,085	19,288
Standard errors in parentheses				
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1				

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη

- Ralf Melzer & Sebastian Serafin, 2014. *"Ο Δεξιός Εξτρεμισμός στην Ευρώπη"* , ΠΟΛΙΣ
- Othon Athanasakis, 2000. "*Extreme Right in Europe: A comparative study of recent trends"*, The Hellenic Observatory, LSE
- M. Lubbers, M. Gijsberts & P. Scheepers,2002. ***"****Extreme right-wing voting in Western Europe"*, University of Nijmegen, The Netherlands
- Mudde, Cas, 2007, "*Populist radical right parties in Europe"*, Cambridge University Press
- Mudde, Cas, 2002. *"The ideology of the extreme right*", Manchester University Press
- Arzheimer Kai, 2009. *"Contextual Factors and the Extreme Right Vote in Western Europe 1980-2002"* , Midwest Political Science Association
- Mares M, 2012. *"Right-Wing Extremism in the Czech Republic"*, Friedrich-Ebert-Stiftung
- Saveski& Sadiku, 2012. *"The Radical Right in Macedonia"*, Friedrich-Ebert-Stiftung
- Langenbacher,Schellenberg, 2011. *"Is Europe on the "right"path?",* Friedrich Ebert Stiftung
- Noel O'Sullivan, 1983. *"Fascism"* , London: J.M.Dent 7 Sons
- Jim Mac Laughlin, 1998. "*Racism, ethnicity and multiculturalism in contemporary Europe: A review essay"* in Political Georgraphy, Vol 17 No 8
- Roger Griffin ,1991, "*The nature of Fascism"*, Psychology Press
- Larsen, S.U.1998.*"Overcoming the Past when Shaping the Future", In Larsen and Hagtvet, Modern Europe after Faschism,* SOUTHERN IL UNIV * PRESS
- Frank Decker, 2006. "*Die populistische Herausforderung. Theoretische und ländervergleichende Perspektiven"***,** Populismus
- Betz, H. (1994), Radical *Right Wing- Populism in Western Europe*, London, Mac Millan.

Ελληνική

- Ψαρράς Δ, 2012. *"Η μαύρη Βιβλος της Χρυσής Αυγής"*, Εκδόσεις Πόλις
- Γεωργιάδου Β, "*Η εκλογική άνοδος της Χρυσής Αυγής.Ψήφος Ρεβανς των επισφαλών και νέες πολιτικές ευκαιρίες", στο Γ. Βούλγαρης και Η.Νικολακόπουλος.2012: Ο διπλός εκλογικός σεισμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλειο.
- Καραμανλής Κ., «Αρχείο Γεγονότα και κείμενα: Η δύσκολη Μεταπολίτευση, 2005, Η Καθημερινή, ΙΚΚ, ΣΚΑΙ Τόμος Β'.
- Δελτίο Τύπου ΕΛΑΜ - Βουλευτικές εκλογές 2011 ("Press Release - Parliamentary elections 2011"), ELAM's blog, 18 March 2011